

Företagsekonomiska institutionen
EKONOMIHÖGSKOLAN VID
LUNDS UNIVERSITET
Kandidatuppsats
2008-06-05

Basel II: bankreglering i skuggan av finanskrisen

Författare

Johan Anderlund
Wahlström
Katarina Fyledal
David Lecerof
Roghieh Saidi

Handledare

Gunnar

Sammanfattning

Examensarbetets titel:	Basel II – bankreglering i skuggan av finanskrisen
Seminariedatum:	2008-06-05
Ämne/Kurs:	FEKK01, Examensarbete kandidatnivå, 15 poäng
Författare:	Johan Anderlund, Katarina Fyledal, David Lecerof och Roghieh Saidi
Handledare:	Gunnar Wahlström
Fem nyckelord:	Basel II, Finanskris, Risk, Kapitaltäckning, Bank
Syfte:	Syftet med denna uppsats är att studera och förstå bankernas attityder till Basel II med tanke på den senaste finansiella krisen och jämföra dem med den offentliga debatten.
Metod:	Uppsatsen har en induktiv deskriptiv ansats som använder en kvalitativ metod. Grundad teori är utgångspunkten för att undersöka och analysera empirin samt för att förklara mönster och fenomen. Empirisk data har samlats in via intervjuer med banker och andra relevanta instanser som sedan analyserats utifrån den teoretiska referensramen i förhållande till uppsatsens syfte.
Teoretiska perspektiv:	Den teoretiska referensramen innehåller en översiktlig redogörelse för Basel I resp. Basel II. Sedan behandlas begreppet risk där relevanta resonemang presenteras. Bakgrunden till den pågående finansiella turbulensen beskrivs samt de svenska bankernas situation. En kort genomgång ges vidare av institutionell teori, vidare över till finansiella kriser och slutligen kognitiv dissonans. Till sist presenteras relevanta delar ur den offentliga debatten.
Empiri:	Data har samlats in från de fyra storbankerna, två mindre banker, ett lokalkontor för en utländsk bank, Finansinspektionen, Sveriges Riksbank samt Svenska Bankföreningen.
Slutsats:	Bankernas tilltro till riskmätningssmetoderna i Basel II är oförändrade starka trots den pågående finansiella turbulensen. Bankerna förväntar sig en marginell procyklikalitetseffekt och den ökade centraliseringen upplevs inte på lokal nivå. En modell för framväxten av Basel II reglerna läggs fram.

Abstract

- Title:** Basel II – bank regulation in the shadow of the financial crisis
- Seminardate:** 2008-06-05
- Course:** FEKK01, Degree Project Undergraduate level, Business Administration, 15 University Credit Points (UPC)
- Authors:** Johan Anderlund, Katarina Fyledal, David Lecerof and Roghieh Saidi
- Advisor:** Gunnar Wahlström
- Key words:** Basel II, Financial Crisis, Risk, Capital requirement, Bank
- Purpose:** The purpose with this study is to inquire and understand the banks attitudes to Basel II with the latest financial crisis in mind in context of the public debate.
- Methodology:** This study has an inductive descriptive approach that uses a qualitative method. Grounded theory is the starting-point for inquiring and analyzing the empirics and to explain patterns and phenomena. Empirical data has been collected by interviews held with banks .
- Theoretical perspectives:** The theoretical frame of reference contains a brief description of Basel I resp. Basel II. Then the term risk is discussed where relevant discussions are presented. The background to the progressive financial turbulence is described as well as the situation of the Swedish banks. Furthermore, a brief explanation of institutional theory, financial crisis and finally cognitive dissonance is given. At last relevant parts of the public debate is presented.
- Empirical foundation:** Data has been collected from the four Swedish major banks, two minor banks, one local office of a foreign bank, Finans-inspektionen, Sveriges Riksbank and Svenska Bankföreningen.
- Conclusions:** The Bank's faith in risk measurement methods of Basel II are intact despite the ongoing financial turbulence. The banks expect only a marginal procyclicality effect and the increased centralization is not perceived on local level in the organizations. A model for the development of the Basel II regulations is presented.

Förord

När vi skulle välja ämne för vår uppsats visste vi ganska lite om Basel, förutom att det var en stad i Schweiz. I samband med introduktionen i ämnet av vår handledare Gunnar Wahlström blev vi alltmer intresserade av regelverket som styr bankernas kapitalkrav. Vi funderade samtidigt på om det skulle gå att koppla ihop bankernas förställningar om Basel II reglerna med den pågående finansiella turbulensen. Vi visste då inte vilken utmaning som väntade oss i att ta reda på fakta om den s.k. subprimekrisen och sätta in det i sitt sammanhang i uppsatsen.

Efter att ha studerat ämnet närmare under två månader tillsammans med varsam handledning av Gunnar Wahlström har vi ändrat vår problemställning och vårt syfte. Även om vi vet betydligt mer om Basel II idag, så har vi fortfarande en lång bit kvar innan vi kan kalla oss experter. Vi hoppas att ni finner uppsatsen lika intressant att läsa som den varit för oss att skriva den. Det har varit en oerhört lärorik tid och vi önskar vi kunnat ge ännu mer rättvisa åt det intressanta intervjumaterialet.

Vi vill tacka alla som hjälpt oss på vägen att skriva denna uppsats. Vi vill tacka de intervjupersoner som ställt upp och gett oss av sin tid och delat med sig av intressanta insikter. Vi vill också tacka våra opponenter för god och konstruktiv kritik. Vi vill framförallt också tacka vår handledare Gunnar Wahlström som givit oss god och entusiasmerande vägledning. Vi önskar er en angenäm läsning!

Lund Juni 2008

Johan Anderlund

Katarina Fyledal

David Lecerof

Roghieh Saidi

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING	6
1.1 BAKGRUND	6
1.2 PROBLEMFÖRMULERING	7
1.3 FORSKNINGSFRÅGA.....	8
1.4 SYFTE.....	8
1.5 DISPOSITION.....	9
2. METODOLOGISKA ÖVERVÄGANDEN	10
2.1 INLEDNING	10
2.1.1 Avgränsning.....	10
2.2 METODANSATS.....	10
2.3 FORSKNINGSSTRATEGI.....	11
2.4 URVAL	12
2.4.1 Val av banker.....	12
2.4.2 Val av andra aktörer.....	13
2.4.3 Val av intervjupersoner	13
2.5 DATAINSAMLING.....	13
2.5.1 Primärdata.....	13
2.5.2 Utformning av intervjufrågor	14
2.5.3 Sekundärdata	14
2.5.4 Anonymitet.....	14
2.6 KÄLLKRITIK	15
2.6.1 Validitet	15
2.6.2 Reliabilitet	16
2.7 SAMMANFATTNING	16
3. TEORETISK REFERENSRAM	18
3.1 BASELREGLER FÖR BANKTILLSYN	18
3.1.1 Baselkommittén och Basel I.....	18
3.1.2 Basel II och de tre pelarna	18
3.1.3 Den första pelaren.....	20
3.1.3.1 Kreditrisk	20
3.1.3.2 Operativ risk.....	21
3.1.3.3 Marknadsrisk.....	22
3.1.4 Den andra pelaren.....	22
3.1.4.1 Likviditetsrisk	22
3.1.5 Den tredje pelaren.....	23
3.2 RISK	24
3.2.1 Vad är risk?	24
3.2.2 Kritik mot att mäta risk.....	24
3.2.3 Finns det problem att mäta risk?.....	25
3.3 FAKTA SKAPAS.....	26
3.4 INSTITUTIONELL TEORI OCH FRAMVÄXTEN AV NYA REDOVISNINGSREGLER.....	27
3.4.1 Tre dimensioner i organisationers sociala struktur.....	28
3.4.2 Centralisering i olika organisationer	28
3.4.3 Redovisningsteori	29
3.4.4 Teoretiska ramar	29
3.4.5 Ett annat användbart synsätt	30
3.5 KONJUNKTURSVÄNGNINGAR.....	32
3.6 FINANSIELLA KRISER.....	33
3.7 DEN PÅGÅENDE FINANSIELLA TURBULENSEN.....	34

3.8	DE SVENSKA BANKERNAS SITUATION	36
3.9	KOGNITIV DISSONANS	37
3.10	SAMMANFATTNING	38
4.	DEN OFFENTLIGA DEBATTEN	40
4.1	STORA OCH SMÅ BANKER	40
4.2	PROCYKLICALITET	41
4.3	KREDITVÄRDERINGSINSTITUTENS STÄLLNING	41
4.4	KAPITALTÄCKNING OCH MÅLGRUPPER	42
4.5	SAMMANFATTNING	42
5.	RESULTATREDOVISNING.....	44
5.1	INLEDNING	44
5.2	VAL OCH IMPLEMENTERING AV MODELLER.....	44
5.2.1	<i>Val av metod för kreditriskuppskattning.....</i>	<i>44</i>
5.2.2	<i>Val av modell för operativ risk</i>	<i>45</i>
5.2.3	<i>Implementering av modellerna i organisation.....</i>	<i>46</i>
5.2.4	<i>Organisatoriska förändringar</i>	<i>47</i>
5.3	LÖNSAMHET OCH SAMHÄLLSANSVAR	49
5.3.1	<i>De lokala bankernas uppfattning.....</i>	<i>49</i>
5.3.2	<i>Bonusprogrammets påverkan på Basel II.....</i>	<i>50</i>
5.3.3	<i>Andra krafter som påverkar.....</i>	<i>50</i>
5.4	KONJUNKTURFÖRÄNDRINGAR OCH DEN FINANSIELLA KRISEN	51
5.4.1	<i>Den finansiella turbulensens påverkan på bankerna.....</i>	<i>51</i>
5.4.2	<i>Förändrad syn på riskbedömningar?</i>	<i>52</i>
5.4.3	<i>Fungerar Basel II i finansiella kristider?</i>	<i>52</i>
5.4.4	<i>Förändrad syn på kreditbedömningar?</i>	<i>54</i>
5.4.5	<i>Hantering och identifiering av konjunktursvängningar.....</i>	<i>54</i>
5.4.6	<i>Borde inte Basel II stoppat europeiska banker att köpa på sig problemlerivat från USA?</i>	<i>55</i>
5.4.6.1	<i>Ratingproblemet.....</i>	<i>56</i>
5.4.6.2	<i>Motsägelser i svaren.....</i>	<i>56</i>
5.4.7	<i>Har likviditets- och ryktesrisken underskattats?.....</i>	<i>58</i>
5.5	FRAMTIDEN	59
5.5.1	<i>Ingen förändring i bankernas målgrupper?.....</i>	<i>60</i>
5.5.2	<i>Vad vill bankerna förändra?.....</i>	<i>61</i>
5.6	SAMMANFATTNING	61
6.	SLUTSATSER.....	63
6.1	FORSKNINGSFRÅGANS BESVARANDE.....	63
6.2	STUDIENS TEORETISKA BIDRAG.....	64
6.3	REFLEKTIONER ÖVER STUDIENS SLUTSATSER.....	65
6.4	FÖRSLAG TILL FORTSATT FORSKNING	65
	KÄLLFÖRTECKNING.....	67
	BILAGA 1: INTERVJUFRÅGOR TILL BANKERNA	73
	BILAGA 2: INTERVJUFRÅGOR TILL FINANSINSPEKTIONEN.....	75
	BILAGA 3: INTERVJUFRÅGOR TILL SVERIGES RIKSBANK.....	76
	BILAGA 4: INTERVJUFRÅGOR TILL SVENSKA BANKFÖRENINGEN.....	78

1. INLEDNING

Detta kapitel inleds med en bakgrund till den pågående finansiella krisen. Därefter presenteras problemställningen genom en problematisering utifrån verkligheten, vilket mynnar ut i uppsatsens forskningsfråga och dess syfte. Till sist visas uppsatsens disposition.

1.1 Bakgrund

Finansiella kriser har förekommit lika länge som det funnits finansiella system och banker. Spekulationen i tulpanlökar i Holland på 1600-talet är ett känt exempel, borskraschen på Wall Street 1929 ett annat. En gemensam faktor för finansiella kriser är vanligtvis ett banksystem som underblåser spekulationer med krediter av något slag.

Då sådana kriser inverkar negativt på ekonomin, har det växt fram olika typer av bankregleringar för att försöka motverka finansiella kriser och bibehålla en stabil ekonomi. Varje kris har gett upphov till debatt som resulterar i ständiga förbättringar av regelverken. Det senaste regelverket som utvecklats och införts är Basel II, som följt av en ökad globalisering på den finansiella marknaden samt utvecklingen av nya finansiella instrument.

Införandet av Basel II sågs positivt av svenska bankbranschen (Wahlström 2006, 2008). En fördel ansågs vara att Basel II bättre reflekterar den risknivå bankerna tar. En annan fördel för de svenska bankerna är att bankerna med de nya metoderna kan sänka sina kapitaltäckningsgrader (Finansinspektionen, 2001).

Ungefär samtidigt som de av bankbranschen emotsedda nya reglerna började gälla, drabbades världen av en finansiell turbulens, som hade sitt ursprung i den vikande bolånemarknaden i USA. En fastighetsbubbla kombinerad med alltför frikostig utlåning till folk som egentligen inte hade så god betalningsförmåga började spricka våren 2007 och flera bolånekreditinstitut i USA gick i konkurs. Krisen spreds även till Europeiska banker och kreditinstitut som drabbades av stigande riskpremier, låg likviditet på penningmarknaden. (Konjunkturinstitutet, 2008).

På grund av den finansiella turbulensen orsakad av subprimekrisen enades G7-länderna¹ i april 2008 om en ny krisplan för att öka de finansiella marknadernas och institutionernas stabilitet i händelse av finansiella kriser (Financial Stability Forum, 2008). I den nya krisplanen räknas 65 rekommendationer upp, bl.a. att

¹ USA, Storbritannien, Japan, Kanada, Frankrike, Tyskland och Italien

bankerna ska tvingas ha större kapitalreserver som skydd mot osäkra derivat och en stärkt kontroll av kapital-, likviditets- och riskhanteringen.

Man kan fråga sig hur det kunde komma sig att Basel II, som förankrats och förberetts i så många år, redan efter mindre än ett år behövde kompletteras med en ny krisplan.

1.2 Problemformulering

Införandet av de nya Basel II-reglerna för kapitaltäckning har bl.a. motiverats med att de behövdes för att möta globaliseringens utmaningar (Baselkommittén, 1999). Av bankerna har de nya Basel II-reglerna ansetts som en viktig och nödvändig förändring, eftersom Basel I-reglerna blev gammalmodiga (Baselkommittén, 1999). Ytterligare incitament för de svenska bankerna att ställa sig positiva till de nya reglerna har varit Finansinspektionens bedömning att de svenska bankerna kommer att kunna sänka sina kapitaltäckningskrav med i snitt 20 % (Forsell & Lönnqvist, 2004). Då kan mer kapital frigöras för lönsamma investeringar, vilket leder till ökad lönsamhet för bankerna.

Enligt Basel II-reglerna ska bankerna göra kvantitativa och kvalitativa riskuppskattningar av sina åtaganden och verksamhet. I den vetenskapliga litteraturen finns kritiker mot en alltför stark tilltro för riskuppskattningar och övertro på kvantitativa riskberäkningar (Chua, 1996; McGoun, 1992, 1995; Young 2001). Kritikerna menar också att riskmätning baserad på historiska data inte håller för att förutsäga framtiden, eftersom de statistiska egenskaperna under stabila förhållanden inte är de samma som under kristider (Basak & Shapiro, 2001; Blum, 1999; Danielsson, 2002; Danielsson et al, 2005; Danielsson & Zigrand, 2007). Det innebär enligt kritikerna att det finns stora problem när risker ska beräknas. När sannolikheten för osannolika händelser beräknas, som t.ex. kan vara ödesdigra händelser, finns ofta inga historiska data för liknande händelser att jämföra med. Riskuppskattningar bygger på antaganden, och är antagandena inte korrekta blir riskmodellen också felaktig. Användare av riskmodellerna, exempelvis chefer i bankerna, som inte är medvetna om vilka grundantaganden som gjorts, men som litar fullt ut på modellerna har då, om antagandena inte är korrekta, inga pålitliga modeller att grunda sina beslut på.

Bankernas generellt okritiska och positiva inställning till riskuppskattning i Basel II-reglerna står i kontrast mot logiken i den kritiska risklitteraturen. Detta problem har tidigare undersökts av Wahlström (2006, 2008) som intervjuade bankpersonal involverade i implementeringen av de nya Basel II reglerna. Studierna visade att uppfattningen bland chefer och projektledare involverade i implementeringen var övervägande positiva till Basel II-reglerna. Fördelarna med de nya reglerna ansågs vara att bankernas verkliga risker på ett tydligare och bättre sätt kunde uppskattas (Wahlström 2006, 2008). Fastän fördelarna övervägde framkom även en del mildare invändningar som t.ex. höga implementeringskostnader, svårtolkade regler och befaranden om att centraliseringen skulle öka (Wahlström 2008).

Stabiliteten på de finansiella marknaderna i världen vilar på Baselkommitténs kapitaltäkningsregler (Wahlström, 2006). Mot detta står logiken i den kritiska risklitteraturen som avvisar den typ av riskuppskattningsmodeller som återfinns i Basel II. Den pågående finansiella oron har lett till en förnyad offentlig debatt om riskuppskattningar i Basel II och krav på förändringar i bankreglering (Financial Stability Forum, 2008)

Vad vi känner till har ingen tidigare studerat bankernas föreställningar om risk och andra debatterade aspekter av Basel II efter den finansiella turbulensens inträde på den internationella bankscenen. En undersökning av bankernas reaktion på den pågående finansiella krisen filtrerat genom välslipade Basel II glasögon kan förhoppningsvis ge intressanta insikter i de komplexa faktorer som i grunden förklarar bankernas föreställningar om Basel II.

1.3 Forskningsfråga

Vilka är de svenska bankernas föreställningar om Basel II reglerna och dess riskvägningsmetoder i skuggan av den senaste finansiella krisen och i jämförelse med den offentliga debatten?

1.4 Syfte

Syftet är att studera och tolka de svenska bankernas attityder till Basel II med tanke på den senaste finansiella krisen och jämföra dem med den offentliga debatten.

1.5 Disposition

Inledning

Detta kapitel inleds med en bakgrund till den pågående finansiella krisen. Därefter presenteras problemställningen genom en problematisering utifrån verkligheten, vilket mynnar ut i uppsatsens forskningsfråga och dess syfte. Till sist visas uppsatsens disposition.

Metodologiska övervägande

Kapitlet inleds med en kort inledning varpå en avgränsning definieras. Därefter redogörs för vilken ansats som använts för problemet som uppsatsen bygger på samt dess vetenskapliga forskningsstrategi. Sedan följer en redogörelse för processerna med urvalet samt datainsamlingen. Avslutningsvis uppges källkritik genom reliabilitet och validitet.

Teoretisk referensram

I kapitlet ges en översiktlig redogörelse för Basel I resp. Basel II. Sedan behandlas begreppet risk där relevanta resonemang presenteras. Bakgrunden till den pågående finansiella turbulensen beskrivs samt de svenska bankernas situation. En kort genomgång ges vidare av institutionell teori, vidare över till finansiella kriser och slutligen kognitiv dissonans.

Den offentliga debatten

Detta kapitel tränger in i den offentliga debatten. Ämnen, relevanta för uppsatsens syfte, har valts ut av författarna och presenteras översiktligt. Det som valts ut är följande: stora och små banker, procyklikalitet, kreditvärderingsinstitutet samt kapitaltäckning och målgrupper.

Resultatredovisning

Kapitlet redovisar den informationen som samlats in via intervjuer. Resultatredovisningen presenteras översiktligt block för block och följs av en analys av empirin. Den teoretiska genomgången och den offentliga debatten har genomgående varit utgångspunkten för analysen.

Slutsatser

I detta avslutande kapitel besvaras forskningsfrågan och sedan presenteras studiens teoretiska bidrag. Därefter reflekterar författarna över studiens bidrag och avslutningsvis ges förslag till fortsatt forskning inom området.

2. METODOLOGISKA ÖVERVÄGANDEN

Kapitlet inleds med en kort inledning varpå en avgränsning definieras. Därefter redogörs för vilken ansats som använts för problemet som uppsatsen bygger på samt dess vetenskapliga forskningsstrategi. Sedan följer en redogörelse för processerna med urvalet samt datainsamlingen. Avslutningsvis uppges källkritik genom reliabilitet och validitet.

2.1 Inledning

Basel II har varit på tapeten och debatterats flitigt i och med den pågående finanskrisen. Eftersom finanskriser påverkar hela vårt samhälle och banker i synnerhet fann vi de nya kapitaltäckningsreglerna i Basel II var aktuella och intressanta att undersöka. Vår målgrupp är andra studenter och forskare inom området, men även andra intresserade av ämnet ska kunna få ut något av denna uppsats.

2.1.1 Avgränsning

Vi avgränsar oss till enbart svenska förhållanden av praktiska skäl. När det sedan gäller empirin och urvalet därav, så har vi fortsatt med nya intervjuer tills vi fått en teoretisk mättnad och svaren inte längre har någon större variation (Glaser & Strauss, 1967). Vi har följaktligen genomfört intervjuer med företrädare för dels fyra av de större och tre av de mindre svenska bankerna. Dessutom, för att få en mer heltäckande bild intervjuade vi Svenska Bankföreningen, och företrädare för Finansinspektionen och Riksbanken. Vår frågeställning gäller attityder om Basel II reglerna, och intressanta frågor som tagits upp i den offentliga debatten.

2.2 Metodansats

När ny teori ska konstrueras finns det inom forskningen två huvudsakliga vägar att välja, deduktion samt induktion (Bryman & Bell, 2005). Den deduktiva processen utgår från en viss teori som sedan provas mot ett antal hypoteser som forskaren försöker härleda med hjälp av en empirisk granskning.

Den induktiva processen utgår inte från teorin, utan ifrån den empiriska granskningen. Utifrån denna granskning dras generaliserbara slutsatser om verkligheten. Teorin blir sedan själva resultatet av forskningsinsatsen (Bryman &

Bell, 2005). Det induktiva angreppssättet brukar företrädesvis förknippas med en kvalitativ forskningsstrategi och spelar rollen som en generering av teorier.

Föreliggande uppsats har mer eller mindre ett induktivt angreppssätt. Utgångspunkten har varit empirin, som vi analyserat med hjälp av vårt urval av teorier för att på så sätt försöka ge en ökad förståelse för Basel II och bankernas attityder. Den offentliga debatten har genererat våra frågor och varit vägledande för sammansättningen av vår teoretiska referensram, men även för vår problemformulering.

Nu är inte forskningsvärlden så enkel som man kan tro, utan distinktionen mellan det deduktiva och det induktiva angreppssättet kan upplevas som diffust. Vi var inledningsvis endast intresserade av att beskriva tänkbara motsättningar mellan bankernas och samhällets intressen för att på så sätt förklara bankernas föreställningar om Basel II. En sådan hypotes hade gjort att vår uppsats hade byggts på en deduktiv ansats. Istället valde vi att tona ned detta för att kunna sätta mer fokus även på andra intressanta aspekterna kring Basel II som t.ex. mätning av risk.

Det finns därmed även en gnutta deduktion i uppsatsens angreppssätt och således skulle det kunna innebära abduktion. Det är en blandning mellan deduktion och induktion där, i likhet med det deduktiva angreppssättet, teorin är utgångspunkten (Åsberg, 2000). Men istället för att därefter härleda hypoteser så utförs istället en empirisk undersökning. Därefter dras de generella slutsatserna som testas mot tidigare teori som eventuellt revideras, i likhet med det induktiva angreppssättet. Vi rör oss med andra ord mellan teori och empiri och låter förståelsen öka steg för steg.

Det finns även en annan infallsvinkel när det gäller metodansats och det är om uppsatsen har en normativ eller en deskriptiv ansats. En normativ ansats syftar till att förbättra teorin, medan en deskriptiv ansats mer ämnar beskriva och skapa förståelse för verkligheten (Bryman & Bell, 2003). Eftersom syftet med denna uppsats är att studera bankernas attityder till Basel II med tanke på den senaste finansiella krisen, så tar vi en deskriptiv ansats i anspråk.

2.3 Forskningsstrategi

Inom forskningsvärlden finns det vanligtvis två typer av metodstrategier, kvantitativ och kvalitativ (Bryman & Bell, 2005). Den kvantitativa forskningsstrategin har huvudsakligen en deduktiv metodansats och vid insamling av data betonas kvantifiering. Den kvalitativa forskningsstrategin har till skillnad från den kvantitativa huvudsakligen en induktiv metodansats och vid insamling av data läggs vikten på hur individer uppfattar och tolkar verkligheten. Med andra ord har strategin ett tolkande synsätt.

Kapitaltäckningsreglerna i Basel II är komplexa och därmed blir karaktären av vår frågeställning densamma. Därför ansåg vi att en kvalitativ forskningsstrategi var att föredra för uppsatsens ansats och syfte. Vi ville hålla oss så neutrala så möjligt

och genomföra en objektiv undersökning. Anledning var att få bra kvalitet på respondenternas uppfattning av verkligheten och inte påverka dem genom forskares eller våra egna uppfattningar.

Denna form av empirisk forskning där en inledande undersökning av verkligheten utgör studiens källa till kunskap kallas grundad teori (Glaser & Strauss, 1967). Den teoretiska referensramen vävs in parallellt med att undersökningen görs. I likhet med vår ansats är den grundade teorins ansats övervägande induktiv, där målet är att formulera hypoteser som kan förklara bankernas attityder till Basel II med tanke på den senaste finansiella krisen. Vi ämnar finna återkommande mönster i våra intervjusvar, begrepp som förklarar verkligheten. Dessa mönster kan även utgöras av fenomen såsom motsägelser mellan respondenterna. Då vi kan göra detta i de flesta fall, har vi uppnått en teoretisk mättnad.

Med den kvalitativa forskningsstrategin som utgångspunkt ansåg vi att personliga besöksintervjuer mer eller mindre krävdes i stället för enkäter för vår studie. Besöksintervjuer gör att risken för missuppfattningar och oklarheter minskar och möjliggör flexibilitet vid intervjutillfället, framför allt möjligheten att ställa följdfrågor för att få djupare information från respondenterna (Eriksson, 1978).

Det finns emellertid nackdelar med besöksintervjuer vilka vi är medvetna om. En nackdel är att vi som intervjuare kan styra respondenterna att svara på ett visst sätt genom att ställa ledande frågor, vilket kan få en snedvriden effekt på svaren (Eriksson, 1978). En annan är att tolkningen av svaren där våra egna subjektiva och personliga uppfattningar också kan ge snedvridna effekter på svaren. Detta har vi också tänkt på när vi utformat intervjufrågorna som tas upp i ett senare kapitel.

2.4 Urval

2.4.1 Val av banker

De samhällsorgan som påverkas i störst utsträckning av finansiella kriser är som sagt bankerna, eftersom det är de som står för utlåningen av kapital och således också innehar de största riskerna. Detta var den främsta anledningen till att vi valde att rikta vår undersökning främst mot bankerna.

Basel II är omfattande, tar lång tid att implementera och medför stora kostnader för bankerna som ska tillämpa reglerna. Det är konstruerat med fokus mot de stora internationella bankerna och ger dem således konkurrensfördelar över de mindre bankerna (Hakanes & Schnabel, 2003). Större banker har mer resurser att investera i mer avancerade men också dyrare riskmodeller, medan mindre banker tvingas hålla sig till standardmodeller som då oftast innebär högre kapitalkrav. Det är en intressant distinktion som gjorde att vi valde att undersöka både de små och de stora bankerna.

2.4.2 Val av andra aktörer

Finansinspektionen och Riksbanken är de organ som varit med och skrivit ihop de svenska reglerna för Basel II. Det innebär att de sitter på värdefull information som kan vara av intresse för denna uppsats. Det är också av intresse för uppsatsen att få större förståelse för de attityder som statliga myndigheter har till Basel II och sätta dem i relation till bankernas. Då detta var relevant för uppsatsens syfte valde vi att inkludera dessa i vår empiri.

Ett annat organ som också varit med och gett sina synpunkter vid utvecklingen av Basel II är Svenska Bankföreningen. De företräder bankerna i Sverige och fungerar som en intresseorganisation där en viktig funktion är att analysera och lämna synpunkter på förslag till lagar och föreskrifter som berör bankerna.

För att få större förståelse och ge oss intressanta perspektiv på bankernas attityder till Basel II valde vi att inkludera dessa tre aktörer i vår empiri.

2.4.3 Val av intervjupersoner

Vår ursprungliga avsikt var som tidigare nämnts att genomföra besöksintervjuer med bankerna, vilket av naturliga skäl innebar en snäv geografisk inramning. Detta i kombination med att vi inte var insatta i bankernas organisationer, gav oss få valmöjligheter.

Vid första kontakten med bankerna bad vi att få intervjua personer som hade god kunskap om Basel II, vilket oftast gick via kontorschefen som i sin tur lotsade oss vidare till rätt person. I några fall blev vi hänvisade till huvudkontoren i Stockholm, vilket innebar att våra tänkta besöksintervjuer i förbifarten fick övergå till att bli telefonintervjuer istället. Detta påverkade dock inte kvaliteten på våra intervjuer nämnvärt, ty det viktigaste var kunniga intervjupersoner vilket vi alltid hade. Sammanfattningsvis består således intervjuerna med bankerna av både besöks- och telefonintervjuer.

Finansinspektionen och Sveriges Riksbank intervjuades också per telefon av praktiska skäl på grund av det avsevärda avståndet.

2.5 Datainsamling

2.5.1 Primärdata

Före intervjutillfällena har intervjufrågorna sänts i förväg via e-post till respondenterna. Därigenom har de fått tid att läsa igenom och förstå frågorna samt förbereda sig. Meningen har varit att höja kvaliteten på svaren.

Intervjuerna har tagit mellan 40 och 75 minuter att genomföra. Både vid besöks- och telefonintervjuerna har anteckningar av svar förts av samtliga närvarande

intervjuare. Samtliga intervjuer har dessutom spelats in digitalt och transkriberats, vilket förenklat vårt arbete med att redovisa och analysera svaren. Vid oklarheter har det funnits möjligheter att lyssna på intervjun flera gånger.

Efter att analysen av svaren var klar, har vi sänt den för inspektion till de respondenter som bad om det så att vi kunde få feedback på om vi uppfattat personen rätt.

2.5.2 Utformning av intervjufrågor

Ursprungskällan för våra frågor har varit i huvudsak den offentliga debatten, där även media har gett uppkomst till en del frågor. Vi har delat upp våra frågor på frågeblock med olika teman som knyter an till saker som föranlett diskussioner.

Våra frågor är semistrukturerade vilket gjorde att vi kunde anpassa intervjun efter respondenternas svar. Frågeblocken är som följer: användning, förändring, lönsamhet, samhällsansvar, konjunkturförändringar, den finansiella krisen samt framtiden.

2.5.3 Sekundärdata

Sekundärdata är data och information som inte primärt är insamlat och sammanställt för den egna forskningen utan för andra ändamål. (Bryman & Bell, 2005). Fördelar med sekundärdata är att det kräver mindre resurser och att det vanligtvis är tillgängligt också för andra. Nackdelar är att informationen kan vara insamlat i annat syfte och därigenom ha påverkat analysen.

I uppsatsen kommer vi som sekundärdata framför allt att använda oss av data insamlat av andra forskare. Det kommer i vårt fall att utgöras av relevanta artiklar, om Basel II och risk, samt annan litteratur. Men vi kommer också att använda oss av den offentliga debatten om Basel II, som är data av en annan karaktär. Det är information utan direkt källkritik där olika åsikter utgör huvuddelen.

2.5.4 Anonymitet

Bankernas marknadsstrategi är avhängig av de val man gör inom ramarna för Basel II reglerna. Anonymiteten är därför viktig för många respondenter, och kanske ännu viktigare nu i en tid av finansiell oro. Flera av intervjupersonerna ställde som villkor att vi gav fullständig anonymitet åt banken och personen ifråga för att gå med på att delta i undersökningen. Vi har givetvis ställt upp på deras krav, medvetna om de nackdelar och fördelar för uppsatsen det för med sig.

Fördelen med att erbjuda anonymitet för respondenterna är att vi kan få mer uppriktiga och fullständiga svar än vad som annars hade varit fallet. Nackdelen är att trovärdigheten försämras på uppsatsen, eftersom läsaren inte ges en möjlighet att kontrollera vad varje enskild person har sagt. Repeterbarheten blir förstås sämre, det blir lite svårare för någon annan att upprepa resultaten, men eftersom vi

nått en teoretisk mättnad på svaren (Glaser & Strauss 1967), så kommer den som ville upprepa denna studie finna samma svar vid teoretisk mättnad, under förutsättning att de yttre förhållandena är lika.

I samband med anonymitetsfrågan kan vi också nämna att det tidvis gått trögt med att hitta respondenter. Ibland har vi blivit hänvisade till nya namn, som i sin tur hänvisat oss vidare tillbaka där vi började. Förklaringen till detta fenomen fick vi av en företrädare för en av storbankerna i en brevväxling, där vi hade uttryckt vår frustration över svårigheten att få respondenter från banken att ställa upp i undersökningen:

"Implikationen av Basel II är avgörande för bankens framtida konkurrenskraft, och därför vill vi inte att vår syn och våra åtgärder ska kunna offentligt härledas till oss. Där tror jag du har en förklaring till varför ni haft problem att få tag i lämplig person".

På grund av anonymitetskraven, som vi beskrivit i metodkapitlet, har vi i analysen delat upp bankerna i olika kategorier som t.ex. de fyra storbankerna i Sverige (Swedbank, SEB, Handelsbanken och Nordea) eller lokala småbanker. Ibland delar vi upp respondenterna i analysen vertikalt, beroende på vilken nivå (central eller lokal) respondenterna befinner sig.

2.6 Källkritik

När det gäller att få en bild av kvaliteten i en empirisk kvalitativ undersökning finns två huvudsakliga kriterier att beakta, nämligen validitet och reliabilitet (Bryman & Bell, 2003). Validitet innebär att undersökningen ska vara giltig och relevant, medan reliabilitet innebär att den ska vara tillförlitlig och trovärdig.

2.6.1 Validitet

Kriteriet validitet betyder att man verkligen mäter det som man avser att mäta. Mätningen ska vara relevant och det ska gå att generalisera och föra in i andra kontexter. En viktig sak att tänka på när det gäller respondenternas svar på frågorna är huruvida de knyter an till undersökningens syfte, dvs. frågornas relevans.

Frågor kan missuppfattas och genom att vi på förhand har sänt frågorna till respondenterna försöker vi uppnå hög validitet. Om frågorna fortfarande missuppfattas under intervjun har vi använt en andra validitetsmetod, nämligen att ställa följdfrågor. Den kvalitativa metoden med intervjuer har underlättat möjligheten för detta och på så sätt höjt validiteten ytterligare. Vi har även använt en tredje validitetsmetod där vi valt ut intervjupersoner som är insatta i uppsatsämnet. Då minskar risken för missuppfattningar vilket påverkar validiteten positivt, vilket vi beskrivit tidigare.

När det gäller generalisering av svaren i kombination med en kvalitativ metod, är nackdelen att det oftast blir ett litet antal respondenter. Det är därför svårt att generalisera utifrån ett litet urval och påstå att svaren gäller för samtliga banker i Sverige.

2.6.2 Reliabilitet

Kriteriet reliabilitet betyder att man verkligen kan lita på undersökningen. Den ska genomföras på ett trovärdigt sätt. En viktig sak som vi tänkte på var att inte påverka intervjupersonerna med våra egna åsikter. Vi ville genomföra en oberoende undersökning med syfte att åstadkomma hög reliabilitet. Vi är dock medvetna om intervjuareffekten är svår att helt undvika eftersom den innehåller många olika komponenter. Dels hur vi är klädda, hur vi talar, vilket förhållningssätt vi har och dels vilken miljö undersökningen äger rum.

När det gäller sekundärdata är det viktigt att vidmakthålla säkra källor. Många artiklar skrivs i ett särskilt syfte vilket gör att de blir mindre trovärdiga och opålitliga. Vi som författare har genom vår utbildning fått lära oss ha ett kritiskt förhållningssätt mot de källor vi tar i anspråk. Detta förhållningssätt har vi även anammat i vårt urval av sekundärdata i denna uppsats.

Vi har följaktligen i så många lägen som möjligt försökt leta upp ursprungskällorna och använda oss av dem. En naturlig utgångspunkt för att generera intervjufrågorna har varit Basalkommitténs offentliga debatt. Den ger uttryck för olika instansers uppfattningar och kan antas vara trovärdig, även om vi inte vet vilken publiceringspolicy de har.

2.7 Sammanfattning

De olika metodologiska övervägandena färgas oundvikligt av olika kompromisser. Vi har i det här kapitlet öppet försökt redogöra för hur vi resonerat kring de olika problematiska frågeställningarna. I kapitlet har vi börjat med att beskriva avgränsningarna och sedan har vi gått igenom uppsatsens metodologiska övervägningar samt dess vetenskapliga forskningsstrategi. Uppsatsen har en induktiv deskriptiv ansats som använder en kvalitativ metod. Grundad teori är utgångspunkten för att undersöka och analysera empirin samt för att förklara mönster och fenomen.

En redogörelse för processerna med urvalet samt datainsamlingen ges därefter i kapitlet. Empirisk data har samlats in via intervjuer med banker och andra relevanta instanser som sedan analyserats utifrån den teoretiska referensramen i förhållande till uppsatsens syfte. Med den kvalitativa forskningsstrategin som utgångspunkt ansåg vi att personliga besöksintervjuer mer eller mindre krävdes för vår studie, men har ibland fått kompromissa på grund av långa fysiska avstånd till intervjupersonen. Avslutningsvis behandlas källkritik genom reliabilitet och validitet för att förmedla en bild av kvaliteten i uppsatsens empiriska kvalitativa undersökning.

Det beskrivna tillvägagångssättet för undersökningen kan liknas vid en plan eller ritning för genomförandet. Men för att kunna genomföra planen och kunna förstå och tolka respondenternas upplevda uppfattningar om Basel II behöver vi en verktygslåda. Den öppnas i nästa kapitel.

3. TEORETISK REFERENS RAM

I kapitlet ges en översiktlig redogörelse för Basel I resp. Basel II. Sedan behandlas begreppet risk där relevanta resonemang presenteras. Bakgrunden till den pågående finansiella turbulensen beskrivs samt de svenska bankernas situation. En kort genomgång ges vidare av institutionell teori, vidare över till finansiella kriser och slutligen kognitiv dissonans.

3.1 Baselregler för banktillsyn

3.1.1 Baselkommittén och Basel I

Efter fallissemang av den västtyska banken Bankhaus Herstatt, som fick stora återverkningar på dåtidens valutamarknader, bildades Baselkommittén för banktillsyn år 1974. Baselkommittén har som mål att förbättra kvalitén på bankövervakningen runt om i världen och öka förståelsen för tillsynsfrågor (Baselkommittén, 2007). Genom att olika nationer utbyter information relaterade till tillsynsfrågor kan kommittén utveckla standarder och riktlinjer. Meningen är att varje medlemsland ska implementera dessa regler genom lagar och förordningar så att gemensamma standarder skapas för medlemsländerna. I dag har kommittén 13 medlemsländer, däribland Sverige. Medlemsländerna representeras av centralbankerna och tillsynsorganen i respektive land.

Samarbetet i Baselkommittén ledde 1988 fram till *Basel Capital Accord* eller Basel I som det populärt kallas. Basel I hade dels som mål att skapa bättre konkurrens mellan internationella banker genom gemensamma krav på kapitaltäckningsgraden och dels att främja säkerhet och stabilitet i banksystemet. Man kom överens om olika schablonregler för reglering av det minsta kapital som banker måste ha som skydd mot främst kreditrisker, i sin verksamhet. Basel I-reglernas riktlinjer fick stort genomslag i världen och implementerades i nästan alla länder med internationella banker.

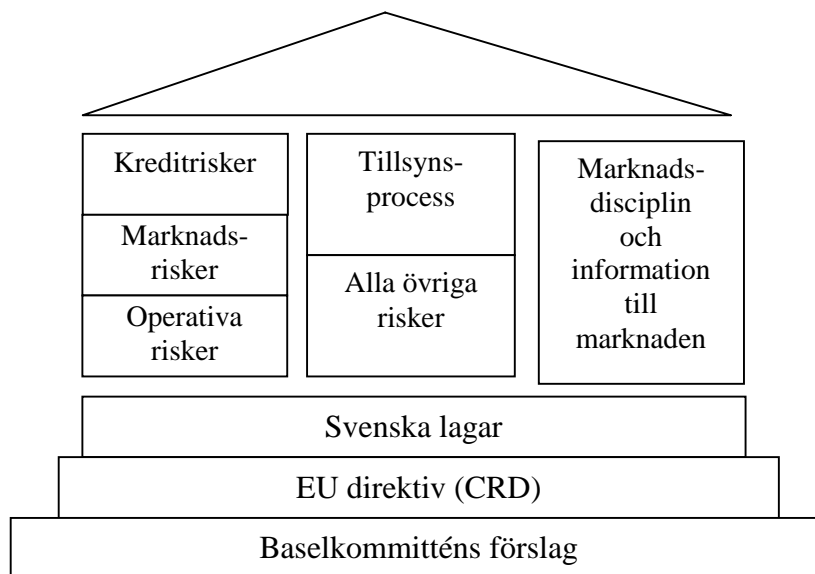
3.1.2 Basel II och de tre pelarna

Arbetet med att förnya Basel I-reglerna påbörjades 1998. Basel kommittén konstaterade då att reglerna om kapitalkrav behövde moderniseras för att hålla jämn takt med utvecklingen av nya finansiella instrument och tekniker på finansmarknaderna (Finansinspektionen, 2002). Målen med de nya kapitaltäckningsreglerna var bl.a. (Finansinspektionen, 2001):

- att främja stabiliteten i det internationella finansiella systemet
- att se till att banker från olika länder ges lika konkurrensmöjligheter
- att öka riskkänsligheten i systemet

Under 90-talet förändrades den finansiella marknaden genom ökad globalisering och många nya finansiella instrument utvecklades. En kris som hade betydelse för framväxten av Basel II var den sydöasiatiska krisen 1997 (Baselkommittén, 1999). Även om denna kris inte direkt påverkade G-10 länderna visade situationen på hur bankerna i världen måste agera i en alltmer komplex omgivning (Baselkommittén, 1999). Denna kris visade på att de gamla reglerna införda år 1988 inte var tillräckliga (Baselkommittén, 1999).

Man började då utvecklingen av Basel II som var klart i slutet på juni 2004 och trädde i kraft i EU i mars 2007 (EU förordning 2006/49/EG). Målen med de nya kapitaltäckningsreglerna var bl.a. att öka riskkänsligheten i systemet, och främja stabiliteten i det internationella finansiella systemet (Finansinspektionen, 2001). En struktur byggd på tre pelare infördes, där pelare ett anger minimikapitalkrav, pelare två anger regler för tillsynsprocessen samt pelare tre anger regler för transparensen av bankerna.

Figur 1. Basel II reglerna bygger på tre pelare (figur inspirerad av Danske Banks hemsida²).

Det nya kapitalkravsdirektivet tillåter större valfrihet mellan olika metoder för att uppskatta riskerna och därmed behovet av kapital. Med mer riskkänsliga metoder för att mäta riskerna erhålls en bättre bild av verksamhetens risk (Finansinspektionen, 2007a).

² <http://www.danskebank.com/da-dk/ir/crd/Hvad-er-CRD/Pages/Hvad-er-CRD.aspx>

Basel II reglerna berör förutom banker och sparbanker även kreditmarknadsbolag, värdepappersbolag och vissa fondbolag (för enkelhetens skull skriver vi endast banker).

3.1.3 Den första pelaren

Pelare ett omfattar regler för uppskattning av kredit-, marknads-, och operativ riskerna, som i sin tur bestämmer det lägsta kapitalkravet.

Med hänsyn tagen till de tre olika slags risker som beskrivs i pelare ett, gäller en lägsta kapitaltäckning på 8 % av det riskjusterade kapitalet, vilket är oförändrat jämfört med de gamla reglerna (Finansinspektionen, 2001). Däremot finns det nu fler metoder i det nya regelverket att välja på för att beräkna det riskjusterade kapitalet.

3.1.3.1 Kreditrisk

Kreditrisk är risken för förlust för att en enskild låntagare helt eller delvis inte kan återbetala lånet (Artsberg, 2005). Med mer information om riskerna i krediterna kan bankerna göra bättre affärer (Finansinspektionen, 2007a). I reglerna anges två tillåtna sätt att beräkna kreditrisken, antingen med schablonmetoden eller med en intern riskklassificeringsmetod (Finansinspektionen, 2007a). I systemet att uppskatta kreditrisk ligger ett inbyggt incitament för att bankerna ska välja avancerade metoder för att minska kapitaltäckningen och frigöra mer kapital för lönsamma investeringar (Lind, 2005).

Schablonmetoden liknar den metod som användes i Basel I, med den skillnaden att enligt de nya reglerna bestäms riskvikterna av motpartens rating, som sätts av oberoende ratinginstitut (Baselkommittén, 2006). Riskvikterna fördelas mellan 0 och 150 % där en riskvikt på 100 % motsvarar ett kapitalkrav på 8 %. De flesta företag och banker har dock ingen rating, och för dem gäller en lägsta riskvikt på 100 % respektive 50 %.

Med **IRK-metoden** (den interna riskklassificeringsmetoden) kan bankernas kapitalbehov sänkas och därmed mer kapital frigöras för lönsamma investeringar (Finansinspektionen, 2007a). I reglerna har incitament byggts för att stimulera bankerna att använda IRK-metoden. (Finansinspektionen, 2002).

För att få använda sig av den interna metoden för att beräkna riskvikterna istället för schablonmetoden måste bankerna få tillsynsmyndighetens godkännande. Bankerna måste då för varje enskild kredit räkna fram värden för ett antal faktorer som anses påverka kreditrisken. Risken mäts i tre dimensioner (Finansinspektionen, 2007a):

- Sannolikheten för konkurs eller inställda betalningar benämns PD (probability of default). PD beskriver den genomsnittliga sannolikheten för en förlust på krediten under ett år. (Finansinspektionen, 2007c).

- Förlustandelen i händelse av konkurs eller inställda betalningar benämns LGD (loss given default). Givet att det är en förlust beskriver LGD hur stor andel av krediten bankens förlust blir. Tidsperioden innan en förlust är given kan vara problematiskt att fastställa, men normalfallet är enligt Finansinspektionens rapport två år (Finansinspektionen, 2007c).
- Exponeringens totala storlek vid konkurs eller inställda betalningar benämns EAD (exposure at default) (Finansinspektionen, 2007c).

Den förväntade förlusten beräknas alltså som $PD * LGD * EAD$. Det finns inom IRK både en grundläggande och en avancerad metod. För den grundläggande metoden räcker det om bankerna själva bestämmer PD, medan de andra faktorernas värden ges av finansinspektionen. För att få använda den avancerade internratingmetoden för att beräkna riskvikterna krävs Finansinspektionens tillstånd att själva få bestämma alla tre riskparametrarna PD, LGD och EAD (Finansinspektionen, 2001).

För att få använda en IRK-metod måste bankerna använda sig av en riskklassificering som är **through-the-cycle** (Finansinspektionen, 2007c). Risken som exponeringen representeras av t.ex. en kredit uttrycks då i genomsnitt för en hel konjunkturcykel. För att kunna beräkna PD krävs alltså data från en hel konjunkturcykel. Effekten blir att riskvikterna blir samma oavsett konjunkturläge och därmed kan procyklikaliteten minska (se kapitel 4.2). Eftersom vi i Sverige under de senaste åren haft högkonjunktur, har kompletterande data behövts för att få en mer representativ bild av konjunkturen (Finansinspektionen, 2007c).

3.1.3.2 Operativ risk

Operativ risk innebär risker i verksamheten och interna processer som gör att banken kan drabbas av direkta eller indirekta förluster exempelvis pga. misstag, brott eller felaktigheter i verksamheten. Bankerna kan välja på tre metoder för att mäta den operativa risken; basmetoden, schablonmetoden eller internmätningmetoden (Finansinspektionen, 2006). Finansinspektionen förväntar sig att bankerna kommer att implementera alltmer avancerade metoder för att beräkna operativa risker (Finansinspektionen, 2006).

Basmetoden, som är den enklaste metoden, innebär att bankerna måste hålla kapital för operativ risk som uppgår till 15 % av de genomsnittliga rörelseintäkterna de senaste tre åren. Det andra sättet är schablonmetoden som innebär att hänsyn tas till att de olika affärsområdena inte är utsatta för lika hög grad av operativ risk. De olika affärsområdena ges därför olika riskvikter. Det tredje sättet att mäta operativ risk, den s.k. internmätningmetoden, är den mest avancerade och innebär att banken med egna statistiska modeller av historiska data beräknar den operativa risken.

3.1.3.3 Marknadsrisk

Med marknadsrisk menas risken av förluster som uppstår pga. förändringar i marknadspriser på olika finansiella instrument (Baselkommittén, 2006). Bankerna måste beräkna kapitalkrav för ränterisker och aktiekursrisker samt motpartsrisker för innehav av finansiella instrument i handelslagret.

För varje innehav i handelslagret bestäms kapitalkravet genom en specifik riskkomponent beroende på om det är en köp (long) eller sälj (short) position, och en allmän ränteberoende riskkomponent. Det kan t.ex. vara positioner som hålls kortsiktigt för att dra nytta av förväntade prisändringar eller arbitragevinster.

Till marknadsrisker hör också valutakurs- och råvarurisker i hela verksamheten. Bankerna kan välja mellan standardiserade modeller eller interna metoder. Kraven för att få använda interna metoder (den s.k. Value-at-Risk metoden) är att vissa kvantitativa och kvalitativa krav införs i riskmodellerna (Finansinspektionen, 2004). Intressant nog är hanteringen av marknadsrisk samma som i Basel I (Baselkommittén, 2006).

3.1.4 Den andra pelaren

I den andra pelaren beaktas den samlade kreditbedömningen, utöver de risker som inte beskrivs i pelare ett, exempelvis koncentrations- och likviditetsrisker, samt övriga risker och stresstester. Bankernas individuella omständigheter, riskprofil och historiska riskhanteringsförmåga vägs också in under den andra pelaren.

Bankerna ska ha en intern procedur för att fortlöpande värdera och hålla ett kapital till förfogande som är tillräckligt för att täcka upp för de risker som man exponeras för. Finansinspektionen kallar detta för en intern kapitalutvärdering (Finansinspektionen, 2007d).

Det är också i pelare två som tillsynsprocessen mellan Finansinspektionen och bankerna regleras. I sin tillsyn över bankerna ska Finansinspektionen granska bankernas interna uppskattning av sin kapitaltäckning och kapitaltäckningsstrategier och om de olika kraven uppfylls, i en s.k. samlad kapitalbedömning (SKB). Den samlade kapitalbedömningen kan medföra att tillsynsmyndigheten ålägger banken att hålla ett högre kapital än minimum kravet i det enskilda fallet. I pelare två anges också att tillsynsmyndigheten ska hålla en hög beredskap för att så snabbt som möjligt gripa in om kapitalet faller under miniminivån. (Baselkommittén 2001).

3.1.4.1 Likviditetsrisk

Även om bankerna är solventa så kan de få likviditetsproblem, dvs. att de inte kan betala sina skulder allteftersom de förfaller och att tillståndet inte är tillfälligt. Likviditetsproblem kan bero på ryktesspridning, problem i den egna rörelsen eller hos andra kreditinstitut, allmän kris i ekonomin i allmänhet och/eller i de finansiella marknaderna.

Likviditetsproblem blir inte nödvändigtvis lösta av en stor kapitalbas (Finansinspektionen, 2007b). Finansinspektionen skriver att de därför förväntar sig en god handlingsberedskap, en försiktig likviditetshandling och professionell riskhantering för att kunna mildra effekterna av en eventuell likviditetskris.

Intressant nog kom en ny vägledning för att hantera likviditetsrisker så sent som i juni 2007, inte långt efter de första tecknen på finansiell turbulens börja synas i USA (Finansinspektionen, 2007e). Orsaken sades vara att de allmänna råden om hantering av marknads- och likviditetsrisker från år 2000 bedömdes som kortfattade och opraktiska (Finansinspektionen, 2007b). Den nya vägledningen för hantering av likviditetsrisker är ej bindande men utgår från de ramar som lagen om bank och finansieringsrörelse samt lagen om värdepappersrörelse ger. I dokumentet betonas bl.a. :

Styrelsens och verkställande ledningens ansvar

- Att bankerna har organisationsprocesser och rutiner för att mäta och hantera sina likviditetsrisker samt en beredskapsplan för hantering av likviditetskris i krissituationer
- Utvecklandet av starka relationer med motparter som försörjer bankerna med likviditet
- Att stresstester regelbundet utförs som belyser likviditetsrisken under olika omständigheter

3.1.5 Den tredje pelaren

I pelare tre finns rekommendationer och regler för utökad och förbättrad information om bankernas riskexponering och riskhantering (Finansinspektionen, 2001). Tredje pelaren syftar till att öka marknadsdisciplinen genom att öka kraven på information och genomlysning. Den utökade informationen underlättar marknads bedömning av bankernas finansiella styrka och de risker bankerna tar. Meningen är att tredje pelaren, genom att dra nytta av marknadskrafterna i stabilitetssyfte ska bidra till ett ökat incitament så att riskerna minskar.

Dock är det banken som själv bestämmer om upplysningen behöver lämnas eller ej. I pelare tre ska banken genomlysas vad gäller riskkapital, risker och interna rutiner (Finansinspektionen, 2001):

- riskkapital omfattar bl.a. riskkapitalets storlek, värderingsprinciper för poster i balansräkningen, realiserade vinster och förluster och skatters påverkan.
- risker omfattar alla typer av risker, fördelning av risker på olika regioner, branscher samt uppgifter om vilka metoder banken använder för sin riskuppskattning och beräkning av kapitalkravet.
- Interna rutiner och metoder ska fastställas av styrelsen och information om riskhanteringssystemen och hur riskkontrollen är uppbyggd ska publiceras. Riskhanteringssystemen ska kontrolleras av oberoende part minst en gång årligen.

3.2 Risk

3.2.1 Vad är risk?

I dagligt tal brukar man med begreppet risk mena sannolikheten att något oönskat skall inträffa (Wikipedia, 2008). Inom företagsekonomi definieras risk som volatiliteten eller variansen av en viss variabel, exempelvis vinst eller aktiekurs. Ett företags totala risker kan också delas in i finansiella risker och affärsrisker (Hansson et al, 2003). Med finansiell risk menas den risk i verksamheten som uppkommer på grund av företagets skuldsättning. Med affärsrisk menas alla risker i affärsverksamheten förutom finansiell risk. För bankbranschen har Baselkommittén valt att dela in risk i tre områden: kreditrisk, operativ risk samt marknadsrisk. Riskmätningarna i Basel II baseras på statistiska data och har fått mycket kritik i den riskkritiska litteraturen (se nedan). Flera forskare hävdar att riskmätningarna inte är tillräckligt tillförlitliga och grundar sin syn på logiska argument.

3.2.2 Kritik mot att mäta risk

Enligt McGoun (1995) har de fundamentala antaganden som statistisk riskmodellering bygger på inte ifrågasatts sedan 1930- talet. Riskmätningen och modellerna för riskmätning har dock utvecklats sedan dess, men man har glömt bort grundantagandena. Därför är enligt McGoun dagens statistiska riskmätningssmodeller ofta tvivelaktiga.

Antagandena bakom riskmätning i Basel II bygger helt på statistiska data och metoderna har kritiserats från många håll för att de inte är tillförlitliga. McGoun (1995) menar att relativ frekvenssannolikhet är den enda teori som används inom ekonomi, finansiering och redovisning. De metoder man använder sig av när man beräknar risk inom dessa områden baseras på historiska sannolikheter. För att kunna göra det så måste man utgå från en fundamental teori om sannolikhet. McGoun skiljer i sin artikel på fyra sannolikhetsteorier: klassisk sannolikhet, logisk sannolikhet, subjektiv sannolikhet och relativ sannolikhet.

Den sannolikhetsteori som används för riskmätning inom ekonomi, finansiering och redovisning är relativ frekvens sannolikhet. Relativ frekvenssannolikhet definieras som den relativa frekvens man får genom upprepade försök. McGoun (1995) kritiserar teorin om relativa frekvenser eftersom att han anser att teorin bygger på grundantaganden som gör att den inte är lämplig för att mäta risk.

McGoun definierar tre problemområden i sin kritik mot relativ frekvenssannolikhet:

- Referensklass problemet
- De stora talens lag
- Uppskattningsproblemet

Referensklass problemet handlar om att man vid mätning med relativa frekvenssannolikheter utgår från det som redan har hänt och att man måste bestämma vilka historiska data som ska vara med i riskmätningen. Ekonomiska faktorer som har skett i en viss situation kanske inte alls kan användas i en annan situation, eftersom förhållandena kan ha ändrat sig. Relativa frekvenssannolikheter kan inte användas som data vid mätning av risk eftersom att de baseras på historiska data (McGoun, 1995).

De stora talens lag handlar om att sannolikheten för att medelvärdet ska närma sig det förväntade värdet ökar med tiden. Problemet här är att på lång sikt så försvinner risken. För någon som ser risk ur ett långsiktigt perspektiv har förändringar på marknaden alltså ingen betydelse. McGoun (1995) menar att det då blir meningslöst att mäta risk.

Uppskattningsproblemet handlar om att två olika personer kan komma fram till olika resultat trots att de utgår från samma information och statistiska data. Problemet här är att beslutfattarens tankar påverkar uppskattningen och detta leder till att mätningen av risk är riskfyllt (McGoun, 1995)

3.2.3 Finns det problem att mäta risk?

Vid mätning av risk enligt de nya kapitaltäckningsreglerna måste man utgå från modeller som är gjorda utifrån olika historiska data. Problemen som kan uppstå är att man inte vet hur tillförlitlig modellen är och i vilken utsträckning riskmodellerarens subjektiva värderingar påverkat.

Det finns ett problematiskt fundamentalt antagande i de flesta riskmodeller som bl.a. Danielsson (2002) diskuterar, nämligen att marknaden i alla lägen kan beskrivas som en oberoende stokastisk process. Grundantagandet är att det finns så många heterogena marknadsaktörer och de är så olika i deras agerande, att som grupp är deras agerande mer att betrakta som slumpmässigt och att ingen enskild marknadsaktör har möjlighet att influera marknaden. Danielsson liknar här riskmodelleraren med en meteorolog som förutser vädret utan att kunna påverka det. Men i kristider, när riskmodellerna kanske behövs som allra mest, agerar marknaden på ett helt annat sätt än vid stabila tider och marknaden följer inte längre en oberoende stokastisk process. Istället agerar alla på samma sätt i kristider och därför ger inte riskmodellerna någon ledning i kristider. Som exempel på detta nämner Danielsson den ryska finansiella krisen 1998 och aktiekraschen 1987.

Om dessutom reglering begränsar bankernas handlingsutrymme kommer alla banker att handla likartat vid en kris vilket kan förorsaka en förstärkning av krisituationen (Danielsson & Zigrand, 2001). Danielsson (2002) menar att det inte går att designa en perfekt modell och att man i varje modell får göra kompromisser. Efter att ha testat en representativ del av de vanligaste riskmodellerna för marknadsrisk, VaR, kom han till slutsatsen att varken modellbaserad risk reglering eller riskvikter av kapital går att lita på. Slutsatserna

kan utökas till att även omfatta kredit-, likviditet-, och operationella risker. Ändå används VaR modellen i Basel II reglerna för marknadsrisker.

På senare tid i subprimekrisens spår har också ökad fokusering på riskmodellerna återspeglat sig i den offentliga debatten. Exempelvis säger Alan Greenspan, tidigare ordförande för den amerikanska centralbanken:

“The essential problem is that our models - both risk models and econometric models - as complex as they have become, are still too simple to capture the full array of governing variables that drive global economic reality.” (Greenspan, 2008)

Chua (1996) och Young (2001) är även de kritiska mot riskmätning men de kritiserar inte riskmätning i sig utan de kritiserar att man använder sig av matematiska metoder för att mäta risk. Chua (1996) är skeptisk till att professorer och forskare fortsätter att använda sig av matematiska metoder trots att de är medvetna om att det matematiska språket inte är perfekt. Young (2001) använder metaforer för risk för att skapa bättre förståelse för vad risken i företagen innebär.

3.3 Fakta skapas

Det matematiska språket har sina fördelar i att det är strukturerat och regelstyrt, och i och med det blir det objektivt enligt Porter (1995). Dock menar Porter att det finns nackdelar med att mäta risk med matematiska metoder. Risken är att den som utvecklar modellerna kommer att blanda in sina subjektiva värderingar. Så länge det finns förutfattade meningar med så kommer inte beräkningarna vara helt objektiva. Därför anser Porter att den ideala modellen och kalkylen är en dator eftersom att den alltid kommer att vara helt objektiv.

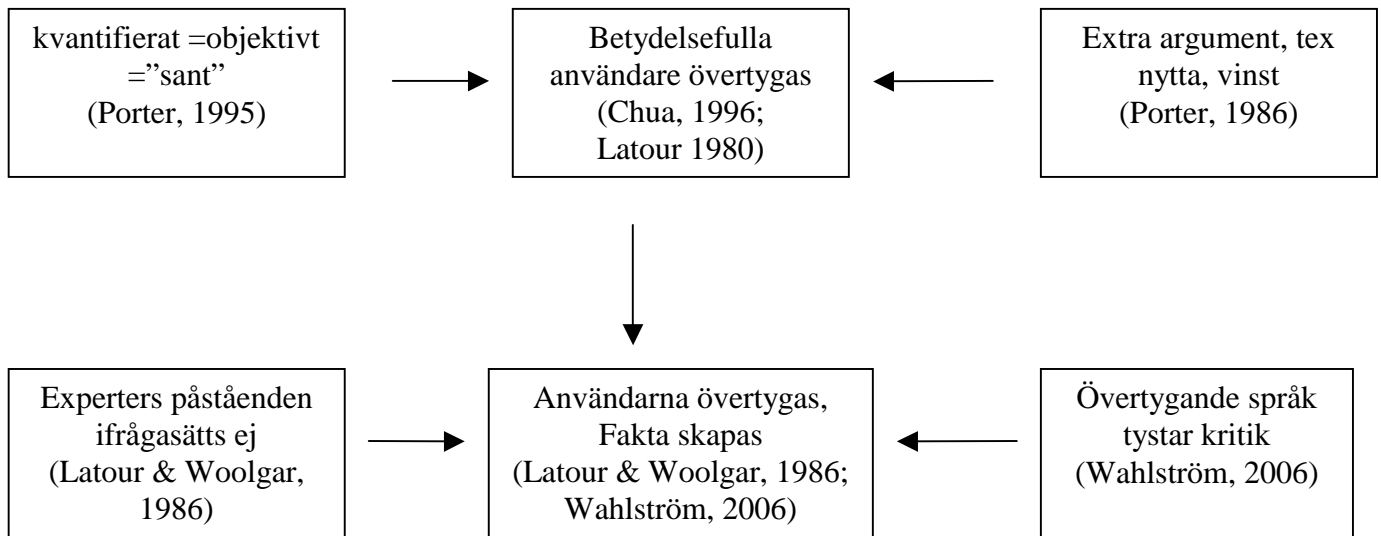
Det räcker inte att en modell fungerar för att den ska accepteras av användarna (Latour, 1986; Chua, 1996). Först när betydelsefulla användare, som tex. stora banker som ska använda en riskmodell, övertygas om att modeller fungerar kan användarna övertygas om att använda modellen.

För att övertyga de betydelsefulla användarna hjälper det om det finns extra argument, som att man tjänar på att använda sig av modellen (Porter, 1996).

Latour (1980) hävdar att en modell inte blir framgångsrik och övertygar omgivningen bara för att modellen fungerar, utan att ”sanningen konstrueras” socialt och modellen blir endast framgångsrik om betydelsefulla personer är övertygade om att modellen fungerar. De betydelsefulla personerna blir avgörande för om ny kunskap kommer att accepteras av användarna (eller forskarsamhället). När väl de betydelsefulla användarna är övertygade ser ett övertygande expertspråk till att påståendena inte ifrågasätts (Latour & Woolgar, 1986).

Det övertygande språket övertygar användarna om modellernas korrekthet och tystar ner kritik och alternativa förslag (Wahlström, 2006) . Slutligen skapas fakta

när ett påstående eller modell citeras så ofta och kommer i så stor användning att den inte längre ifrågasätts (Latour & Woolgar, 1986).

Figur 2. Översikt över processen för hur fakta skapas. De betydelsefulla användarna övertygas av kvantifierbara modeller och extra argument, varvid experters påståenden och ett övertygande språk övertygar användarna. Se text för utförligare förklaring.

3.4 Institutionell teori och framväxten av nya redovisningsregler

Institutionell teori beskriver hur organisationer påverkas av externa faktorer och anpassar sig till sin omgivning (Hatch, 2006, s. 111). Omgivningen kan delas upp i en teknisk och en institutionell del. Den tekniska omgivningen omfattar faktorer på marknaden som t.ex. konkurrenter, leverantörer och andra intressenter. Den institutionella omgivningen utgörs av lagar och regler som kan appliceras på organisationens verksamhet. För att överleva på lång sikt och accepteras av sin omgivning, måste organisationen anpassa sig till både tekniska och institutionella faktorer. När organisationen önskar likna andra organisationer kallas det mimetisk institutionell påverkan. Det kommer sig av en osäkerhet där man kopierar andra organisationers handlingsmönster (Hatch, 2006, s. 109)

För bankernas del ställs bl.a. krav på en viss nivå av eget kapital i relation till det utlånade kapitalet, den s.k. kapitaltäckningsgraden. Denna är avgörande för förtroendet hos kunder, handelspartners, ratinginstitut och andra intressenter (Edenhammar & Hägg, 1997). Utan tillräcklig kapitaltäckningsgrad förbjuds banken att verka på marknaden, så det är avgörande för bankerna att följa reglerna.

Strama institutionella krav kan göra att företagens förmåga att tillhandahålla tjänster och varor försämras, därför att t.ex. för mycket resurser går åt för att uppfylla de juridiska kraven. Utformningen av lagar och regler är därför av stor

betydelse för att reglerna ska få avsedd effekt, utan att påverka marknaden negativt.

Basel II-reglerna ställer högre krav på bankernas interna och externa redovisning och därmed deras redovisning av sin riskexponering. Samtidigt ger de nya reglerna en hel del valfrihet, och det finns flera olika riskbedömningsmetoder att välja på. Valet av metod varje bank påverkas av den institutionella och den tekniska omgivningen och beror på den strategi och de resurser man har till förfogande.

3.4.1 Tre dimensioner i organisationers sociala struktur

Det är främst tre klassiska variabler i den sociala strukturen som diskuteras i modern organisationsteori och det är strukturell komplexitet, formalisering och centralisering (Hatch, 2006, s. 196ff). Med strukturell komplexitet menas grad av differentiering i vertikal eller horisontell led. Formalisering beskriver i vilken utsträckning som lagar, regler och procedurer påverkar organisationen. Centralisering har att göra med på vilken nivå i organisationen som besluten fattas. Om besluten tas högt upp i organisationen är det ett tecken på en centraliserad organisation. Om besluten däremot tas av de individer som berörs som i en decentraliserad organisation, brukar det resultera i att medlemmar i de lägre nivåerna känner större delaktighet (Hatch, 2006, s. 198).

3.4.2 Centralisering i olika organisationer

I mekanistiska organisationer är arbetet ofta uppdelat i specialiserade enheter, de anställda har begränsade ramar och föreskrifter att hålla sig inom och besluten tas högt upp i organisationen. Till skillnad mot mekanistiska organisationer brukar organiska organisationer vara ganska enkla med lägre komplexitet, de anställda brukar få bestämma mer över sina arbetsuppgifter, och de tenderar vara mer informella och decentraliserade.

En byråkratisk organisation är både komplex, formaliserad och decentraliserad på samma gång (Hatch, 2006, s. 199). Decentraliseringen visar sig på det viset att beslutsfattandet görs på lägre nivåer, men att det finns strikta regler och ramar som sätter gränser. Med byråkratisk organisation menas inte det man brukar tala om i dagligt tal och som brukar förknippas med omständlig och otymplig offentlig service, utan ett rationellt alternativ till maktmissbruk och nepotism (Hatch, 2006, s. 203ff). Till några av de viktigaste egenskaperna för en byråkrati hör en fastställd arbetsordning, en tydlig hierarki av befattningar och att befordran sker på grundval av ålder eller prestation och är beroende av överordnades bedömningar (Scott, 1992).

Det kan ibland vara problematiskt att mäta graden av centralisering eftersom olika beslut fattas på olika nivåer i organisationen. När det gäller t.ex. strategiska beslut kan organisationen vara mycket centraliserad, men när det gäller löpande verksamhet kan organisationen vara mycket decentraliserad (Grinyer & Yasai-Ardekani, 1980). Exempelvis i bankerna bestäms ofta de strategiska besluten av

högsta ledningen, medan säljarna har frihet att ta beslut inom ramarna, som kan vara mer eller mindre strama.

3.4.3 Redovisningsteori

Den externa redovisningen har under årens lopp blivit alltmer juridiskt reglerad (Edenhammar & Hägg, 1997). Det har alltid funnits en koppling mellan reglering av redovisning och redovisningsteorin. Watts & Zimmerman (1986) för fram tanken att redovisningsteorin uppkommit och anpassats till de av staten instiftade reglerna. Jönsson (1985) fann att uppfattningen bland redovisare var att lagarna utvecklats utifrån teorin. Efter att ha gjort historiska undersökningar av den svenska finansmarknaden från 1930-talet till 1980-talet finner Jönsson (1991) att nya redovisningsprinciper oftast uppkommer pga. den praktiska tillämpbarheten och inte från teorin.

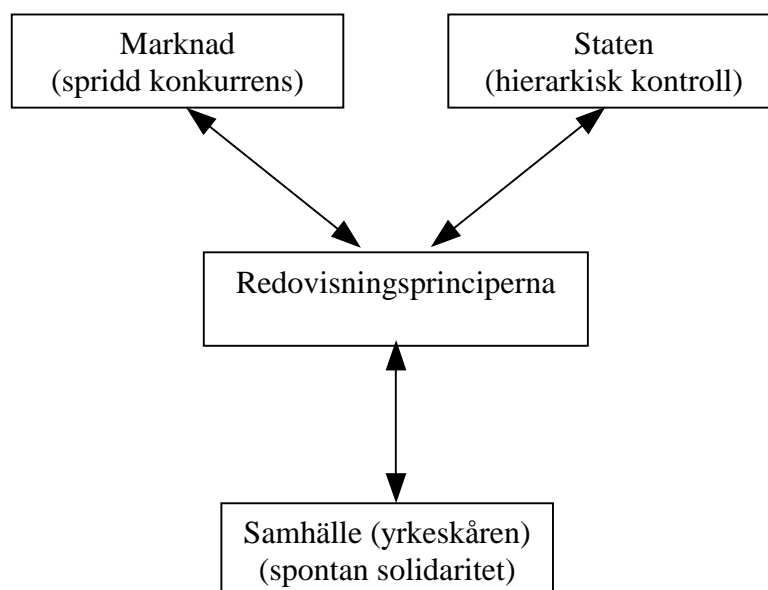
Under perioder som präglas av en känsla av osäkerhet på redovisningsområdet blir debatten mer intensiv. Omfattningen på statens inblandning beror på styrkan i de strukturerna av sammanslutningar och experter det finns på området och om dessa anses utforma önskvärda regler (Jönsson, 1991). I Sverige fortsatte statens starka inflytande över marknadsregleringar fram till att en ökad globalisering tvingade fram avregleringar, som så småningom ledde fram till 1990-talets svenska finanskris (Fregert & Jonung 2005, s. 495ff; Lindgren, 1994).

I takt med den ökade globaliseringen ställs de inhemska reglerna mot utländska krav på redovisningsprinciper (Jönsson, 1991). Baselreglerna togs fram av Baselkommittén, ett normgivande organ, och utgjorde grunden för regler som alla medlemsstater måste följa. Regler stiftade på ett överstatligt plan kan få olika effekt i olika länder beroende på tolkningen av regeltexterna i respektive land, som i sin tur bestäms av kulturella skillnader och rådande redovisningstraditioner (Jönsson, 1991). Finansinspektionen, som är tillsynsmyndigheten för de svenska bankerna, spelar här en mycket viktig roll för tolkningen av EG direktivet (Jönsson, 1991).

3.4.4 Teoretiska ramar

Ett ramverk för att studera hur redovisningspraxis växer fram inom avancerade kapitalistiska samhällen presenterades av Puxty et al (1987). Genom att utgå från Streeck & Schmitter's modell (1985) för social ordning byggde Puxty en modell där det resulterande regelverket uttrycks som en dragkamp mellan marknadens, statens och samhällets dragningskrafter.

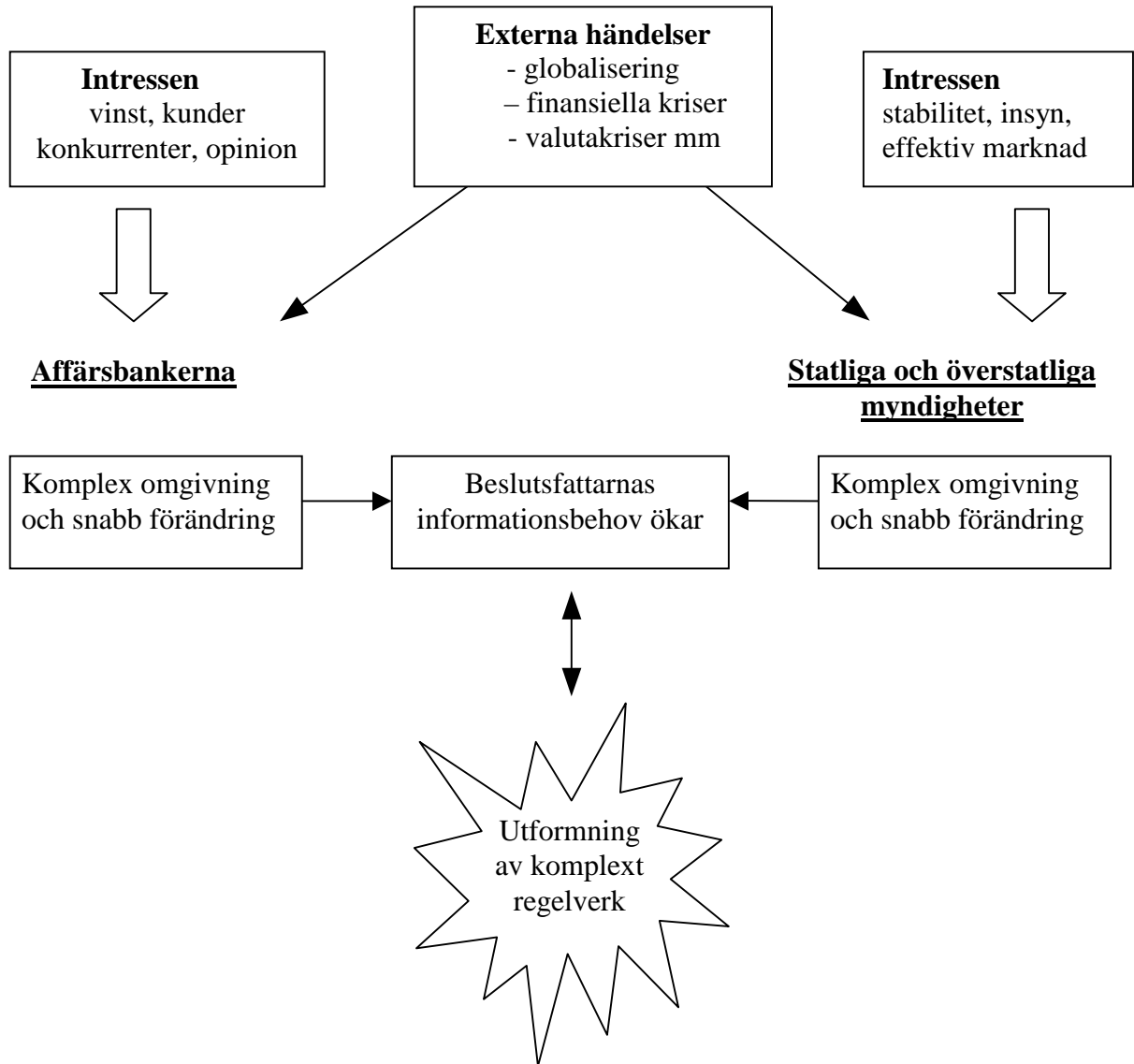
I modellen (Puxty et al, 1987) representeras marknaden av multinationella företag som kännetecknas av något de kallar spridd konkurrens. Samhället (yrkeskåren) kännetecknas av det som Streeck & Schmitter (1985) kallar spontan solidaritet. Staten representeras av den inhemska staten eller en organisation associerad med staten, som utövar hierarkisk kontroll.

Figur 3. Dragkampen mellan de tre krafterna marknad, staten och samhället resulterar i redovisningsprinciperna (Puxty et al, 1987)

3.4.5 Ett annat användbart synsätt

Det är inte helt enkelt att med hjälp av den modell som presenteras av Puxty et al (1987) återspegla framväxten av Basel I- och Basel II-reglerna. Exempelvis så finns det ingen enhetlig yrkeskår att tala om som varit delaktig i utformandet av Baselreglerna. Inte heller tar modellen hänsyn till historiska händelsers påverkan på utformningen av regleringar, så vi kände därför ett desperat behov av att själva konstruera en enkel men användbar modell att utgå ifrån i vår analys.

Figur 4. Modell över hur regelverket kring kapitaltäckningsregler växt fram (egen modell, inspirerad av Puxty et al, 1987; Flesher & Flesher, 1986).

Externa händelser som finansiella kriser leder till förändringar som kräver nya regler (Flesher & Flesher, 1986; Tinker, 1997). De nya reglerna i Basel II motiverade Baselkommittén bl.a. med den östasiatiska finansiella krisen 1997 och den ökade globaliseringen (Baselkommittén, 1999).

Runt omkring och inuti bankerna och kreditinstituten finns intressenter som vill ha vinst. Aktieägarna har ett vinstintresse som ska tillgodoses och ett intresse av att inte kapitaltäckningsgraden är onödigt hög. Bankernas kreditkunder har ett intresse av att banken lånar ut till så fördelaktig ränta som möjligt. För att bankerna ska kunna göra det måste kapitaltäckningskraven vara låga så att bankernas kapitalkostnader hålls på en låg nivå.

Bankerna eftersträvar ett lägre buffertkapital, så att kapitalet kan placeras i lönsamma investeringar i så stor utsträckning som möjligt. Ur bankernas perspektiv ses kapitalbufferten därför som en alternativkostnad som ska minimeras.

Stora kreditkunder med god återbetalningsförmåga kan tänkas utöva indirekta påtryckningar på bankerna och kräva bättre villkor än en liten kund. Det är därför inte helt otänkbart att bankerna har påverkats av sådana krav i förhandlingarna om nya kapitaltäckningsregler och anpassat sina ståndpunkter i denna riktning så att reglerna blir så flexibla att större kunder med god återbetalningsförmåga i slutändan innebär lägre kapitalkrav för banken.

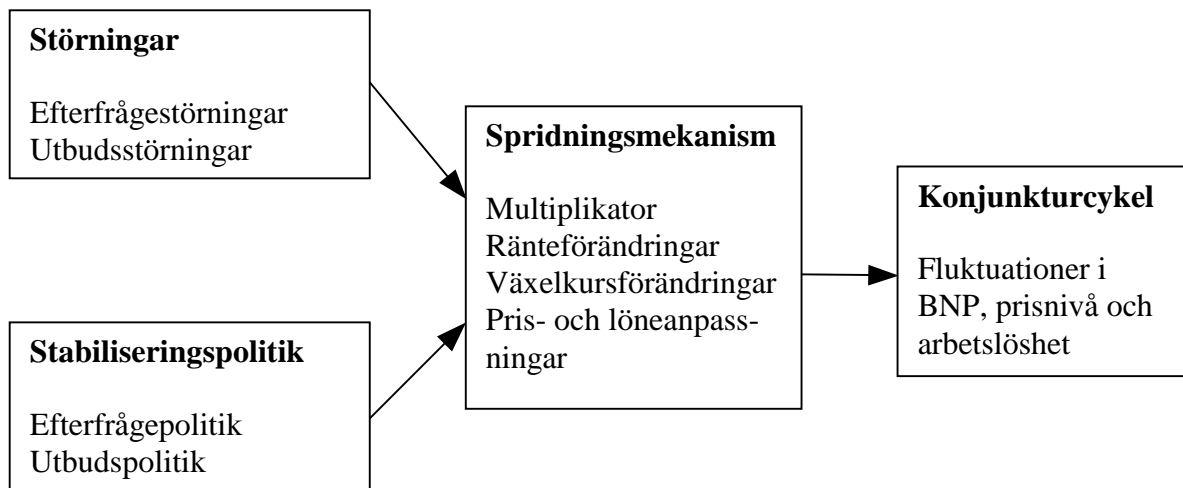
Mot detta står samhällets intresse av att inte kapitaltäckningsgraden sänks så mycket att bankens betalningsförmåga äventyras och obestånd inträder. Här står alltså två intressen mot varandra: samhällets krav på stabilitet och bankernas krav på vinst och effektivitet (Prop. 2006/07:5 s. 86).

Det ligger också givetvis i bankernas intresse att ha ett intresse av långsiktighet och stabilitet, för att inte löpa risk att slås ut från marknaden. Å andra sidan finns risk för att bankernas långsiktiga perspektiv kan sättas ur spel av kortsiktiga bonus- och optionsprogram kopplade till årets resultat.

Den komplexa omgivningen och snabba föränderligheten globalt gör att beslutsfattarna som utformar regelverket behöver allt mer information. Reglerna som ska matcha den komplicerade verkligheten tenderar då att bli mer komplexa. Den ökade komplexiteten i reglerna ökar osäkerheten hos beslutsfattarna och det uppstår en ”enactmentprocess” (Hatch, 2006, s. 61; Weick, 1979).

3.5 Konjunktursvängningar

En allmän modell för konjunkturcykler är den s.k. AS-AD modellen (Fregert & Jonung, 2005, s. 325), se figur 5. Modellen kan användas för olika typer av störningar och för olika typer av ekonomier, både för en stor eller en liten öppen ekonomi. Effekterna av störningarna fortplantar sig genom det ekonomiska systemet och verkar främst genom multiplikatoreffekten på kort sikt och räntor och växelkurser påverkas. Därefter anpassar sig löner och priser på medellång sikt. Effekterna på real BNP, arbetslöshet och pris och lönenivå syns först efter 1-3 år (Fregert & Jonung, 2005, s 321).

Figur 5. AD-AS-modellen beskriver konjunkturen på 1-3 års sikt i en ekonomi med rörlig växelkurs (Fregert & Jonung, 2005, s 312).

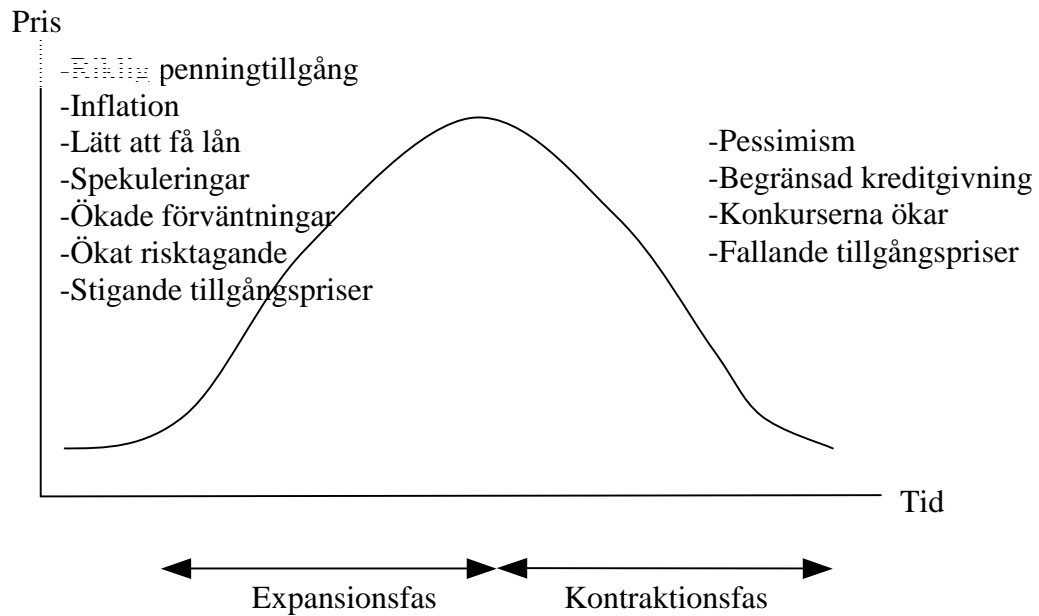
På kort sikt sker anpassningen till störningar främst genom BNP-fluktuationer, medan på lång sikt sker anpassningen genom prisnivån. Under den pågående likviditetskrisen har aggregerad efterfrågan stigit till följd av ökande penningefterfrågan. Enligt AS-AD teorin ökar då BNP på kort sikt och de nominella lönerna börjar stiga, varvid den kortsiktiga utbudskurvan skiftar uppåt och prisnivån stiger. Förloppet fortsätter tills långsiktig jämvikt vid potentiell BNP uppnåtts (Fregert & Jonung, 2005).

3.6 Finansiella kriser

Historien visar att varje finansiellt system som tillåter risktagande och konkurrens öppnar upp sig för möjligheten att drabbas av finansiella kriser (Fregert & Jonung, 2005 s507). Ett banksystem som uppmuntrar till spekulering med krediter är också en av förutsättningarna (Fregert & Jonung, 2005, s 490).

Under 1990-talet liberaliserades de finansiella marknaderna, vilket bidrog till flera finans- och valutakriser i världsekonomin. Den gemensamma nämnaren för de länder som drabbades av finans- och valutakriser på 1990-talet var att de hade ett växelkurssystem grundat på en fast men justerbar valuta (Fregert & Jonung, 2005, s 504).

Finanskriser brukar delas in i två faser, en expansionsfas och en kontraktionsfas (Fregert & Jonung, 2005, s 490), se figur 6. Under expansionsfasen stiger priset på aktier och fastigheter och det är lätt att få lån. Under kontraktionsfasen faller tillgångspriserna och det blir svårare att få lån pga. ökad risk för konkurs.

Figur 6. Finanskrisens faser (inspirerat av Kindleberger, 1978; Fregert & Jonung, 2005, s 490)

Under expansionsfasen ökar konkurrensen mellan kreditgivarna vilket leder till en högre riskexponering. Dessa lån blir bränsle för den finanskris under kontraktionsfasen då många företag får likviditetsproblem och svårt att betala igen sina lån. Kreditförluster i banker kan i värsta fall leda till att staten tvingas ingripa och stabilisera systemet (Lindgren, 1994).

Centralbanken har en funktion som *"lender of last resort"* och ska stödja det finansiella systemet genom lån till banker vid likviditetskriser. I den pågående finansiella krisen har också centralbankerna världen över fått pumpa in hundratals miljarder dollar i det internationella banksystemet, (Bajaj & Norris, 2007). Vid djupare kriser då inte ens centralbankens resurser räcker till måste staten hjälpa till att stabilisera systemet (Lindgren, 1994).

Globaliseringen och den s.k. finansiella revolutionen på 1980- och 90-talet har gjort att de nationella finansmarknaderna har integrerats allt mer (Fregert & Jonung, 2005, s 509). Därmed har förutsättningarna växt för att de finansiella kriserna kommer att spridas snabbare än tidigare (Fregert & Jonung, 2005, s 520 ; Gropp et al, 2006). Det var bl.a. dessa smittspridningseffekter motiverade den amerikanska centralbankens räddningsaktion 2008 av Bear Stearns (WCBS newsradio 880, 2008-04-03) som nämnts innan.

3.7 Den pågående finansiella turbulensen

Bakgrunden till FSF:s nya plan är den pågående finansiella krisen som orsakat stor osäkerhet på de finansiella marknaderna och i institutionerna (Financial Stability Forum, 2008). Finanskrisen kan härledas till fastighetsbubblan som brast i USA i början av år 2006 (Greenspan, 2008).

Efter att fastighetspriserna hade ökat flera år i rad, samtidigt som räntorna hållit sig på en historiskt låg nivå, började huspriserna under 2005 att sjunka samtidigt som räntorna steg (Konjunkturinstitutet, 2008). Bankerna och kreditinstituten hade under tiden blivit alltför frikostiga med att bevilja lån, även till folk med sämre kreditvärdighet och snart fick låntagarna som levde på marginalen svårt att klara återbetalningen.

En del amerikanska banker och kreditinstitut som satt på de problemfyllda lånen insåg tidigt faran med att sitta på fordringar på problemfyllda s.k. subprimelån. De såg till att problemlånen paketerades om till nya sorters derivat som kreditbedömdes av respekterade ratingfirmor, exempelvis Standard & Poor's och Moody's. Därefter såldes de problemfyllda derivaten vidare till banker och kreditinstitut världen över (Konjunkturinstitutet, 2008).

Under våren 2007 hade ett 20-tal amerikanska kreditgivare av subprimelån gått i konkurs eller var nära konkurs. Marknaden för subprimelånen var ytterst svag, och effekterna runt om i världen lät inte vänta på sig. Under juli 2007 höll IKB Deutsche Industriebank på att kollapsa (Perry, 2008), men räddades av tyska staten som gick in med 1 miljard euro. I augusti samma år hade den största långgivaren i USA, Countrywide Financial Corporation med nöd och näppe undvikit konkurs (Reckard & Chang, 2007). I september skakades de finansiella marknaderna av nyheten att den brittiska banken Northern Rock hade hamnat i en akut likviditetskris. Englands nationalbank fick gå in och akut stötta med kapital, men bankens finanser gick inte att rädda, och banken förstatligades (BBC, 2008).

Än idag är det oklart vilka som sitter med "svarte petter", dvs. köpt på sig värdelösa subprimelån. Enligt en uppskattning som Internationella valutafonden (IMF) gjort kommer banker och finansinstitut runt om i världen att tvingas skriva ner sina resultat med 945 miljarder dollar under två år. IMF uppskattar att bankernas del av de beräknade förlusterna uppgår till ca 500 miljarder dollar, varav hälften redan har skrivits ner (Caruana, 2008; Perry, 2008).

Ett annat exempel på den finansiella krisens konsekvenser var i våras när Bear Stearns, en av världens största investmentbanker, nästan gick i konkurs i våras pga. problem med subprimederivat. Bear Stearns blev istället uppköpta till ett vrakpris av JP Morgan. Hade inte amerikanska centralbanken ställt upp med en garanti så köpet kunde gå i lås, så hade det kunnat leda till en systemisk finanskris (WCBS Newsradio 880, 2008-04-03). Ordföranden för SEC³, USA: s motsvarighet till Finansinspektionen, konstaterade efteråt att orsaken till Bear

³ Securities and Exchange Commission

Stearns problem låg inte i brist på kapital utan i brist på förtroende. Bear Stearns hade nämligen kapital som låg över Basel II reglernas krav (Cox, 2008).

Som en följd av den finansiella oron har OECD⁴ i mars 2008 skrivit ner sin ekonomiska prognos för USA, Europa och Japan (CNN, 2008). För Sveriges del förmodas effekterna av finansorn bl.a. bli högre räntor (Ericsson, 2008).

3.8 De svenska bankernas situation

För att kunna förstå bankernas föreställningar om Basel II behöver vi känna till deras nuvarande situation. Subprimekrisens effekter på de svenska bankerna är inte helt enkelt att isolera från andra problemområden eftersom effekterna av subprimelånekrisen kan klumpas ihop med diverse andra kostnader och förluster. Vad som framkommit i pressen är att Handelsbanken och SEB har riskfyllda subprime exponeringar som uppgår till 800 miljoner respektive 1,8 miljarder kronor (DN, 2008; Privata affärer, 2008). SEB avslöjade att man redan förra sommaren börjat låna upp betydande belopp då de insåg att kreditkrisen skulle bli omfattande (Ericsson, 2008). Man kan förmoda att andra svenska banker gjort likadant.

Förutom subprimederivat finns emellertid även andra orosmoln för vissa banker och det är situationen i Baltikum. Där har dystra prognoser duggat tätt den senaste tiden (Nordenskiöld, 2008; Örn 2008). Av de svenska bankerna som påverkas av detta är främst Swedbank som har 16 % av sina tillgångar i Baltikum, medan SEB har knappt 10 %. Pressade av konkurrens om att kunna erbjuda lån till lägre ränta har SEB och Swedbank lånat ut i euro på den baltiska marknaden. Skulle de baltiska ländernas fasta växelkurs falla är kunderna illa ute. Situationen är inte helt olik den Sverige gick igenom 1992. Enligt en analyschef på Cheuvreux Nordic är en fullskalig finanskris i Baltikum inte helt uteslutet, och det skulle betyda stora problem för Swedbank framförallt och SEB i mindre grad. HB och Nordea är inte exponerade mot den baltiska marknaden i samma utsträckning (Nordenskiöld, 2008; Örn, 2008).

Ett trubbigt men indikativt sätt att jämföra de svenska bankernas situation är att gå in i resultaträkningen för bankkoncernerna, där värdeförändringar av finansiella instrument i huvudsak redovisas till verkligt värde.

Skillnaden mellan Q1 2007, då bankbranschen ej var påverkad av krisen och Q1 2008, då krisen tvingade bankerna till nedskrivningar, kan ställas i relation till den vinst bankerna hade innan krisen bröt ut, dvs. Q1 2007. Då fås ett jämförelsetal som i tabell 1 nedan kan avläsas i kolumnen längst till höger.

⁴ Organization for Cooperation and Development

Tabell 1. Nettoresultatet av finansiella poster redovisade till verkligt värde ställt i relation till resultatet i Q1 2007 (Mn Kr).

	Nettores Fin Poster Q1, 2007	Nettores. Fin. Poster Q1, 2008	Resultat Q1 2007	% av Resultat Q1 2007
Swedbank ⁵	530	75	2 956	15
SEB ⁶	1 311	-161	3 262	45
HB ⁷	754	-177	2 831	33
Nordea ^{8,9}	2 700	2 598	6 505	2

I kolumnen längst till höger ses skillnaden mellan nettoresultat av finansiella poster för kvartal 1 år 2007 och nettoresultat av finansiella poster för kvartal 1 år 2008 i relation till resultatet för kvartal 1 år 2007. Ju större procenttal i kolumnen till höger, desto mer påverkad indikeras banken vara av subprimekrisen.

Man hade nog också kunnat ställa nedskrivningarna i relation till kassaflödet, men eftersom kassaflödet påverkas av så många olika faktorer är det omständigt att isolera nedskrivningseffekterna, särskilt som bankerna redovisar lite olika och inte alla banker redovisar detaljerna öppet.

Vilken effekt nedskrivningarna i spåren av subprimekrisen egentligen har haft på resultaten kan alltså inte sägas med exakthet, men man kan konstatera att den bank som verkar minst påverkad av krisen är Nordea. De andra bankerna är mer påverkade, främst SEB och SHB, vilket bekräftas av pressuppgifter (Avanza, 2008; Nordenskiöld, 2008; Örn, 2008).

3.9 Kognitiv dissonans

Kognitiv dissonans uppstår då olika tankar, åsikter eller värderingar kommer i konflikt med varandra (Festinger & Carlsmith, 1959). Kognitiv dissonans kan ses som ett tillstånd som den mänskliga hjärnan upplever som osäkert och obehagligt. Man vill helst undvika information och åsikter som leder till dissonans. Enligt teorin upplöses osäkerheten genom att vår uppfattning av verkligheten förändras.

Exempelvis kan ens uppfattningar om en viss företeelse (att schweiziska klockor håller god kvalitet) komma i konflikt med en oväntad inträffad händelse (att ens schweiziska klocka stannat efter att ha tappats i golvet). En lösning på den

⁵ <http://www.swedbank.se/sst/www/inf/out/fil/0,,575069,00.pdf>

⁶ <http://hugin.info/1208/R/1214876/253309.pdf>

⁷ [http://www.handelsbanken.se/shb/inet/icentsv.nsf/vlookuppics/investor_relations_hb_q1_08_sv_rapport_ny/\\$file/hbq108sv_rapport_ny.pdf](http://www.handelsbanken.se/shb/inet/icentsv.nsf/vlookuppics/investor_relations_hb_q1_08_sv_rapport_ny/$file/hbq108sv_rapport_ny.pdf)

⁸ http://www.nordea.com/sitemod/upload/root/eu/interim/Q1_2008_SE.pdf

⁹ omräknat från euro, kurs 1Euro = 9.28 Skr (2008-05-27)

kognitiva obalansen är då att den inträffade händelsen leder till att ens uppfattning om företeelsen ändras (schweiziska klockor är inte så bra).

En annan lösning är att man avfärdar eller bortförklarar det inträffade för att på så sätt kunna hålla fast vid sin övertygelse och undvika dissonans (vilken klocka som helst hade stannat efter att ha tappats i golvet). Man kan också tänka sig en tredje utväg, nämligen att både ens uppfattning om företeelsen och om vad som har inträffat ändras lite grann samtidigt (schweiziska klockor håller hyfsad kvalitet, men de är inte gjorda för att slängas i golvet). Oavsett hur det här fenomenet yttrar sig eftersträvas alltid ett undvikande av de spänningar och obehag som uppkommit av dissonansen. (Cooper, 2007).

3.10 Sammanfattning

I kapitlet läggs den teoretiska grunden som behövs för att kunna analysera empirin. Kapitlet börjar därför med en genomgång av kapitaltäckningsreglerna Basel II med de tre pelarna och dess riskuppskattningsmetoder. Som motvikt redogörs därefter för de viktigaste bitarna i den riskkritiska litteraturen. Problem med att mäta risk tas upp liksom den kritik som framförs. Samspelet mellan hur regler och fakta skapas i en social process tas upp för sig och den kritiska litteraturen redogörs för. Detta leder oss in på den institutionella teorin och framväxten av nya redovisningsregler.

En dimension av organisationer tas upp särskilt, nämligen centralisering. En egen modell för hur redovisningsreglerna Basel II växt fram visas och förklaras. Framtagningen av denna modell blev nödvändig för att kunna förklara vår empiri, och sätta in bankernas och samhällets intressen i sitt sammanhang. I modellen ges också en förklaring till komplexiteten i regelverket.

Eftersom vår frågeställning är vad bankernas föreställningar om Basel II är i skuggan av den finansiella krisen, ägnas en del av teorin även om den finansiella turbulensen och dess påverkan på de svenska bankerna. Kapitlet avslutas med en genomgång av teorin om kognitiv dissonans, dvs. om hur hjärnan försöker överbrygga klyftor och minska inkonsistensen mellan olika uppfattningar.

Innehållet i kapitlet har under arbetets gång förändrats i en dynamisk process, påverkad av vår ansats med grundad teori, där vi efterhand som olika kategorier identifierades, har följt upp med att tränga djupare ner i den teori som behövdes för att förstå och analysera de nya kategorierna. Efterhand som nya kategorier dykt upp i den empiriska processen, har nya frågor formulerats i en växelverkande process. Detta leder oss in på nästa kapitel, den offentliga debatten som har genererat våra frågor.

4. DEN OFFENTLIGA DEBATTEN

Detta kapitel tränger in i den offentliga debatten. Lämpliga ämnen, relevanta för uppsatsens syfte, har valts ut av författarna och presenteras översiktligt. Det som valts ut är följande: stora och små banker, procyklikalitet, kreditvärderingsinstitutet samt kapitaltäckning och målgrupper.

Som så många gånger tidigare när nya och oprövade regler ska införas uppstår debatt och så även för Basel II-regelverket. Vi har valt ut det vi funnit intressant och givetvis relevant för vårt problem och redogjort för det nedan. Följande ämnen har tagits upp:

- Stora och små banker
- Procyklikalitet
- Kreditvärderingsinstitutets ställning
- Kapitaltäckning och målgrupper

4.1 Stora och små banker

Det finns mycket pengar att tjäna för bankerna genom att utveckla egna interna metoder för riskmätning. De kan då frigöra kapital som tidigare behövts för att täcka utlåning och använda det till ny utlåning. Akhtar (2006) menar att banker som använder avancerade mätmetoder kan frigöra mellan 20 och 25 % av deras kapitalkrav för operationell risk. Det är en stor del av deras reglerade kapital och således finns ett rejält incitament för bankerna att implementera egna metoder.

Att utveckla egna interna mätmetoder för risk är inte gratis utan det kräver en ordentlig investering. För stora banker rör det sig om mellan 100 till upp till 250 miljoner dollar och kan ta upp till tre år att implementera (Buehler, D'Silva & Pritsch, 2004). För små banker beräknas kostnaden till mellan 25 och 50 miljoner dollar (Buehler, D'Silva & Pritsch, 2004). Sen ska man komma ihåg att för att bankerna i framtiden ska kunna konkurrera om kunder med låg riskexponering så måste de mer eller mindre uppgradera sina riskmätningssystem.

De små bankerna som inte har resurser för att implementera egna interna metoder, har då som enda val att implementera standardmetoden. Denna metod har fördefinierade riskvikter som resulterar i högre kapitaltäckning jämfört med interna metoder, men fördelen är att de är billiga och enkla att implementera. Således finns det en trade-off mellan utvecklingskostnad och frigörande av kapital, som berör små resp. stora banker på olika sätt.

Akhtar (2006) menar att de kunder med låg riskexponering kommer att hamna hos banker som utvecklat egna interna metoder, eftersom det blir billigare för sådana

kunder att låna där. I sin tur kommer de kunder med hög riskexponering att hamna hos banker med endast standardmetoder. Akhtar (2006) förklarar detta fenomen med att då banker med standardmetoder inte kan konkurrera om kunder med låg risk på lika villkor, så finns det bara en sorts kunder kvar att konkurrera om och det är kunder med hög riskexponering. Vilka effekter detta får i framtiden återstår att se.

4.2 Procyklikalitet

Man har debatterat om Basel II förstärker konjunktursvängningar (Akhtar, 2006). Den tänkta effekten kommer av att när företagen går bra så blir företagen mer kreditvärdiga och får bra kreditbetyg. Då behöver bankerna inte hålla så mycket säkerhetskaptal, vilket gör att bankerna kan låna ut mer pengar. Vid dåliga tider blir företagen mindre kreditvärdiga, och bankerna måste allokera mer kapital, vilket gör att de inte kan låna ut lika mycket, och samtidigt höjer de räntan.

Akhtar (2006) menar att det är framför allt när konjunkturen är neråtgående som risken för procyklikalitet är som störst. Kreditrisken för låntagarna stiger i sådana perioder och resulterar i en minskad utlåning, vilket i sin tur förstärker den neråtgående spiralen.

I ett riskkänsligt system för kapitaltäckning kan bankernas kapitalkrav komma att variera och påverkas mer av konjunkturläget (Finansinspektionen, 2002:8). Detta överensstämmer inte med Basel II:s syfte att förbättra stabiliteten i ekonomin.

En erfaren konjunkturanalytiker och Baselexpert sade att om man ska ha någon riskkänslighet i kapitalkraven, vilket var "*mantrat*" inför Basel II, då bygger man också in en viss procyklikalitet¹⁰. Det är en naturlig följd av att kapitalkraven ska motsvara riskerna, även när dessa förändras över tiden. Å andra sidan vill man ha ett stabilt system där kapitalkraven motsvarar riskerna, även om riskerna blir större i en lågkonjunktur.

4.3 Kreditvärderingsinstitutens ställning

Idag anlitar bankerna kreditvärderingsinstitut för bedömning och standardisering av risker vid kreditutlåning. Detta är också tillåtet enligt Basel II-regelverket, men det har riktats kritik mot att bankerna förlitar sig för mycket på dessa institut. Kritikerna menar att om bankerna använder kreditinstitut så måste bedömningarna vara konsekventa, dels mellan olika institut och dels över tiden. Alltför ofta har riskbedömningar av ett och samma företag varit inkonsekventa mellan olika kreditinstitut, framför allt de mindre (An Academic Response to Basel II). En felaktig värdering av kreditvärdigheten hos låntagaren resulterar i ett felaktigt kapitalkrav på kreditrisken hos banken.

¹⁰ muntlig kommunikation med senior analytiker på Finansinspektionen

Dessutom riktas det kritik mot att kreditinstituten inte regleras tillräckligt, då de haft möjlighet och även incitament att genomföra fördelaktiga kreditvärderingar. Kritiken är ett resultat av subprimekrisen och riktar sig till den amerikanska finansmarknaden i första hand. Frankrikes president Nicolas Sarkozy är en av många som propagerat för regler för ökad insyn på finansmarknaden (Fronzaroli, 2007). SEB:s chefsekonom Robert Bergqvist menar istället att det är myndigheterna som inte hängit med utvecklingen av nya finansiella verktyg, och att det således är kunskap som är boven i dramat (Fronzaroli, 2007).

4.4 Kapitaltäckning och målgrupper

En implementering av Basel II innebär som sagt att riskkänsligheten ökar, då man tillåts väga riskerna beroende på kredittagaren. Innan man införde dessa regler bedömdes alla kredittagare med samma risk, oavsett om de var pizzabagare eller stora stabila företag. Detta resulterade ofta i ett för högt kapitalkrav vilket innebar att bankerna inte fullt ut utnyttjade kapitalet.

Svenska banker har en relativt stor andel bostadsutlåning jämfört med övriga världen. Basel II innebär att de kan sänka kapitalkravet på större stabilare företag som innebär mindre risk och därmed utnyttja kapitalet bättre än tidigare. Det är inte direkt naivt att inse att bankerna mer än gärna vill implementera Basel II-regelverket så fort som möjligt. Det finns som sagt ett incitament då det ligger i deras intresse att sänka kapitaltäckningen, ty de är ju trots allt kommersiella med mål att tjäna pengar.

Riksbanken ser inga problem med utvecklingen, fastän de spår att bostadsutlåningen kommer att öka med de nya kapitaltäckningsreglerna (Nyberg, 2005). Det finns många likheter med fastighetskrisen i början av 1990-talet som orsakade allvarliga problem för bankerna. Men de menar att det var utlåningen med säkerhet i kommersiella fastigheter som var boven i dramat och känner ingen oro för att hushållsutlåningen ska hota finansmarknaden.

4.5 Sammanfattning

Det nya regelverkets inverkan på bankerna har varit stort och orsakat livlig debatt. Stora banker kommer med största sannolikhet att investera i och utveckla egna interna metoder, medan små banker förmodligen kommer att använda standardmetoderna. När de stora bankerna prisdifferentierar kunderna leder det förmodligen till att de själva konkurrerar om de bästa kunderna med lägst risk, medan de mindre bankerna får slåss om högrisk kunderna.

De nya reglerna påstås förstärka konjunktursvängningarna, vilket kan ge negativa effekter på ekonomin när konjunkturen är på väg neråt. Att reglerna vidare inte reglerar kreditvärderingsinstituten har debatterats och har varit en viktig ingrediens i den pågående finansiella krisen med problemderivaten från USA. Positivt däremot, framför allt för Sverige, är regelverkets höga riskkänslighet,

något som kan få positiva effekter för den svenska marknaden i framtiden. Den teoretiska genomgången och redogörelsen av den offentliga debatten har genererat frågorna i intervjuerna som vi redogör i nästa kapitel.

5. RESULTATREDOVISNING

I detta kapitel redovisar vi för informationen som samlats in via intervjuer. Resultatredovisningen presenteras översiktligt block för block och följs av en analys av empirin. Den teoretiska genomgången och den offentliga debatten har genomgående varit utgångspunkten för analysen.

5.1 Inledning

För att förstå varför bankernas föreställningar är som de är måste vi först studera bankernas aktuella situation och egna intressen. Det faller sig naturligt att bankerna är positiva till det som gynnar dem. Men om vi ska förstå bankerna, måste vi också förstå vad som driver intressenterna runt om bankerna, för dessa har möjlighet att direkt eller indirekt påverka bankernas föreställningar. Vi har här utgått från vår modell över hur Basel II reglerna kan tänkas ha uppkommit, som en dragkamp mellan statliga intressen och bankernas och deras intressenter.

5.2 Val och implementering av modeller

På frågan om banken satsar på att utveckla metoderna har vi fått olika svar. Arbetet med att utveckla metoderna sker centralt i organisationen och sen får kontoren de färdiga metoderna att arbeta med. Alla intervjupersoner som arbetar centralt i banken med Basel II säger att de har gjort och fortfarande gör stora satsningar på utvecklingen av metoderna, för storbankerna handlar det om hundratals miljoner kronor.

De lokala bankerna som är en del av något ”större”, utvecklar inte metoderna själv, metoderna kommer alltid från central nivå. Storbankerna som har verksamhet i utlandet lägger även ner stora summor på att utveckla olika metoder för olika länder och produkter. Hur mycket man satsar på utveckling av modellerna verkar bero på hur mycket nytta man tror man ska få av det.

5.2.1 Val av metod för kreditriskuppskattning

Vad gäller val av metod visar det sig att 7 av de 8 intervjuade bankerna använder sig av IRK-metod, dvs. en internberäkningsmetod för att beräkna kreditriskerna. Sedan skiljer det sig åt hur långt de har kommit i arbetet med implementeringen. Några av de intervjuade använder sig av avancerade metoder av IRK redan nu medan andra inte har kommit ända dit men har det som målsättning.

Vi märkte att vissa av bankerna har jobbat med detta synsätt som Basel II innebär redan innan och det är de som har kommit längst i implementeringen. Endast en av de banker vi har intervjuat använder sig av schablonmetoden för beräkning av kreditrisker, detta var en liten lokalbank, men även denna bank hade som målsättning att övergå till IRK-metoderna.

På frågan varför bankerna valt använda sig av IRK-metod svarade majoriteten att det var något som förväntades av dem. De stora bankerna har genom att implementera de nya metoderna lyckats sänka sitt kapitalkrav mycket och därigenom har de fått en högre vinst. De allra flesta bankerna drivs som aktiebolag och för dessa är det främsta målet att tjäna pengar till aktieägarna. Detta kan förklara varför de har valt att använda sig av IRK-metoderna.

En analytiker sa följande: ”Tänk om en storbank sa att för oss duger den enkla metoden. Den stora banken vet då att de blir utskrattade av marknaden. Bankerna hetsar varandra lite”.

Bankerna påverkas av omgivningen och enligt institutionell teori vill man vid osäkerhet gärna likna de andra aktörerna på marknaden, s.k. mimetisk institutionell påverkan.

Vi märker att det finns en klyfta här mellan små och stora banker beroende på val av metod. En lokalbank svarade att anledningen till att de valde att använda schablonmetoden är att ”Vi trodde det skulle vara enklare med schablon, men det var det inte”. Denna bank kände inte att det förväntades av dem att de använder avancerade metoder genast, de har inte samma förväntningar på sig som storbankerna. Denna lokalbank drivs inte som ett aktiebolag och styrs därför inte av vinstintresset i första hand.

5.2.2 Val av modell för operativ risk

Vad gäller frågan om vilken metod bankerna använder för de operativa riskerna så visade sig att endast en använde sig av en intern beräkningsmetod. De resterande bankerna svarade att de använder sig av standardmetoderna. Tre övriga respondenter svarade att de använder sig av standardmetoden idag men de siktar på att gå över till en internmetod på sikt. En av de intervjuade bankerna, en lokalbank använder sig av basmetoden och de har inga planer på att byta metod. Troligtvis beror detta på att det är en liten bank som inte drivs så mycket av vinstkrav.

Vi märker att det finns skillnader i kunskapen om Basel II beroende på vilken nivå i organisationen intervjupersonen befinner sig. De som bäst kan besvara denna fråga arbetar antingen centralt i organisationen eller så har banken haft en tydlig plan för hur man jobbar med Basel II som sen har delegerats ner i organisationen. Några av respondenterna kan besvara frågan men de har ingen aning om varför de använder den metod de använder. Vi drar också slutsatsen att anledningen till att bara en av de tillfrågade bankerna i dag använder sig av intern metod är att de operativa riskerna står för en så liten del av kapitalet i banken. En av

respondenterna uppgav att de operativa riskerna utgör cirka 10-15 % av det totala kapitalet i banken, jämfört med kreditriskerna som utgör cirka 75 % av det totala kapitalet.

Alla större banker har som målsättning att inom några år gå över till intern beräkningsmetod för de operativa riskerna. Detta tyder på att de på sikt tror att de kommer att få större vinst med de interna metoderna. Anledningen till att man inte har så bråttom med implementeringen av metoderna är att de operativa riskerna utgör en begränsad del av totala risken.

5.2.3 Implementering av modellerna i organisation

En av storbankerna upplever att det finns två typer av problem med implementeringen:

”Det första [problemet] är därute i organisationen, att sprida kunskapen i organisationen. Det andra är att få tag på bra grunddata för att kunna göra dessa modeller ... Historiska data är inte registrerade på sånt sätt att vi bara kan plocka dem ur systemet... vi har haft högkonjunktur i Sverige ganska länge nu ... [Här talar respondenten om svårigheten att få data från hela konjunkturcykeln (through-the-cycle) för att få använda en IRK-metod, vår anm.]. Vissa modeller har vi varit tvungna att vänta med att implementera för att vi inte haft all grunddata.”

Lokalkontoren för storbankerna verkar inte ha haft så stora problem, åtminstone inte när man talar med den lokala kontorsledningen. När man sedan talar med samma bank på central nivå i Stockholm låter det istället som det trots allt funnits en del stötestenar: ”Vi började den mentala utvecklingen av säljarna för ungefär 3 år sedan och det har implementerats till 60-65 %.” Samma respondent fortsätter:

”Problemet i implementeringen har varit banktjänstemännens beteende. Bankverksamhet i Sverige har i princip bedrivits på samma sätt sedan början av 1800-talet, men man har inte bedömt och beräknat risker. Man har inte tidigare gjort affärer relaterade till riskexponering”.

För en annan storbanks lokalkontor hade implementeringen gått utmärkt, även om det varit ett omfattande arbete enligt den lokala kreditchefen. Men huvudkontoret i Stockholm hade en mer nyanserad bild att förmedla. Enligt dem hade det funnits stora utmaningar vad gäller tillämpningen ute på kontoren.

I vår undersökning fann vi bara ett lokalkontor för en storbank som upplevde problem med implementeringen av de nya metoderna:

”Vår sofistikerade ratingblankett måste godkännas så att den görs rätt. Varje handläggare måste knacka in rätt uppgifter, det har blivit en skevhet i det här. Alla måste göra likadant, det är ett viss manuellt jobb i det här.”

Alltså, problemet ligger kanske snarare i inställningen till implementeringen. Denna respondent verkar anse det viktigast att se till så att alla fyller i blanketten

rätt, och man kanske kan ana en viss känsla av att Basel II regelverket endast ses som en byråkratisk blanketthantering som ska lösas så att tillsyningsmyndigheten blir nöjda. Med en sådan inställning till regelverket, kan man förstå att arbetet med implementeringen har känts besvärligt.

Även om de mindre bankerna inte utvecklar systemen själva utan de köper färdiga system har implementeringen inte alltid varit lätt med de begränsade resurser mindre banker har. En liten lokalbank säger:

”Det har varit tids- och resurskrävande för en liten organisation. Det har varit ett av problemen med att ta in en så här stor förändring i en liten organisation. Det har varit två personer inblandade i projektet... men det har ju gått.”

Vi drar slutsatsen att de största utmaningarna för bankerna har varit att utbilda folk ute i organisationerna och att få tag på bra grunddata för att kunna använda IRK metoden. Förutom att det varit en teknisk utmaning har det också varit en tidskrävande process att utbilda säljarna på bankgolvet. För mindre banker har det varit en stor påfrestning, samtidigt som nyttan för dem varit begränsad, i och med att de inte har resurser att utveckla interna metoder som sänker kapitaltäckningskravet.

5.2.4 Organisatoriska förändringar

För att uppskatta de samlade riskerna i bankernas exponering enligt Basel II måste all information samlas in och bedömas på central nivå. Av Basel II följer också en organisatorisk förändring i form av att regelverket kräver att en speciell riskenhets instiftas. Eftersom informationen samlas på central nivå och att det bestämmande inflytandet därmed förskjuts uppåt i organisationen, förväntade vi oss att respondenterna skulle uppleva en ökad centralisering med Basel II reglerna.

När det gäller tillämpningen och implementeringen av regelverket svarar många respondenter att de tycker att det dagliga arbetet är oförändrat eller blivit mer decentraliserat, fastän att de ser att informationsflödet går uppåt till den centrala riskorganisationen. Men när de får en direkt fråga om centraliseringen har ökat eller minskat svarar de ofta ”oförändrat”. Tydligt påverkar inte Basel II reglerna beslutsfattandet på lokal nivå i så hög grad.

Ibland kan regelverkets centralistiska karaktär kollidera med en liten lokalbanks förmodade informella platta organisation. En respondent från lokalbanken säger:

”Min tjänst hamnar nu direkt under VD är den största förändringen. Det måste vara en oberoende riskkontroll grupp. Det har det i och för sig varit innan också, men nu är det rent organisatoriskt så att man kan se på pappret att det är det. Annars har vi inte ändrat något.”

På en direkt fråga om centraliseringen har ökat eller minskat svarar samma respondent ”oförändrat”. En ”riskorganisation” bestående av en eller två personer på pappret blir den största förändringen.

En intervjuperson på central nivå säger han upplever att Basel II har lett till både centralisering och decentralisering, men att det beror på kundens riskprofil.

”Om det gäller en lågriskkund så har vi idag en högre grad av decentralisering. Personalen ute på kontoren har i dag högre mandat att fatta kreditbeslut ... Däremot om det är en högriskkund, då har man inte rätt att fatta sådana beslut, då måste man vända sig till en högre instans för att få tillstånd.”

För en chef för ett lokalkontor blir regelverket ett **styrmedel** genom att han nu styrs utifrån ett Basel II baserat nyckeltal:

”Det innebär att för en kund med låg rating så måste lönsamheten vara så pass hög att jag får minst en viss avkastning... Så jag styrs av att jag måste ta mer betalt av kunder som är sämre ratade och mindre betalt av kunder som är bättre ratade.”

Enligt Jönsson (1995) har bankerna i Sverige traditionellt varit ganska decentraliserade. Av de svenska bankerna är **Handelsbanken** unik på det sättet att det är den storbank som är mest decentraliserade av alla storbanker (Wallander, 1999). Handelsbanken är dessutom den mest vinstgivande av alla banker noterade på svenska börsen, sett över de senaste 30 åren (Wallander, 1999).

En kreditchef för ett lokalkontor för Handelsbanken, säger att han inte kunde se att arbetet i banken hade centraliserats med de nya reglerna. Jämförelsevis svarar en respondent från samma bank, fast på huvudkontoret att de nu har ”ett centralt ställe där vi samlar all information från alla enheter”. Han fortsätter: ”... Det har snarare blivit en centralisering än en decentralisering”.

Implementeringen av Basel II reglerna tycks inte stöta på allvarliga problem i Handelsbanken, åtminstone kolliderar inte de centralistiska egenskaperna i Basel II med Handelsbankens filosofi om decentralisering. Visserligen sker ett informationsflöde uppåt i organisationen, men det dagliga beslutsfattandet upplevs inte som begränsad i nämnvärd grad.

Det kan vara problematiskt att mäta centraliseringen i organisationer eftersom en del strategiska beslut som risknivåer och kapitalkrav fattas på central nivå medan andra beslut som rör arbetet fattas på lokal nivå (Grinyer & Yasai-Ardekani, 1980). Det kan förklara det faktum att de olika svaren från respondenterna inte tydligt visar tydligt om Basel II medfört en ökad centralisering eller decentralisering. Även om centrala riskorganisationer införts, och informationen flyter uppåt i organisationerna, upplever flera respondenter som arbetar med kreditgivning på lokal nivå ingen ökad centralisering, tvärtom vad vi förväntade oss.

5.3 Lönsamhet och samhällsansvar

På frågan om bankerna tycker att nyttan av Basel II-reglerna är större än kostnaderna har vi fått nästan samma svar överlag. Alla storbankerna och även deras lokalkontor tycker att nyttan är större än kostnaderna. En storbank säger att de redan nu har fått ett minskat kapitalkrav och kommer att få en väldigt kort återbetalningstid på det som de har investerat i att utveckla sina egna avancerade metoder. En annan av storbankerna lägger in strategiaspekter på nyttan och säger:

”Nyttan är absolut större än kostnaderna. Vi betraktar inte detta som en vanlig pay-off kalkyl utan vi betraktar detta som en nödvändig investering för att överleva framtida konkurrens.... På lång sikt är Basel II helt livsavgörande.”

5.3.1 De lokala bankernas uppfattning

För de mindre lokala bankerna skiljer sig uppfattningen åt mot storbankernas positiva syn på Basel II. En av lokalbankerna uttrycker sig försiktigt och säger att det är för tidigt att säga något om det. En annan tycker att den största nyttan för dem är att granskningen kan leda till att mindre seriösa aktörer försvinner från marknaden. Vad som åsyftas av denna bank anspelar, som vi uppfattar det i kontexten i intervjun, på att Basel II reglerna uppfattas som ett finmaskigare nät än tidigare regler och att tätare kontroller, mer dokumentation och bättre riskuppskattning skulle bättre skydda mot oseriösa aktörer som kan hota den finansiella stabiliteten. Lite senare i intervjun säger samma respondent på den lokala banken att Basel II medför en större öppenhet och ökad redovisningsskyldighet och fortsätter:

”Jag vet inte om de får mer information nu genom det här nya regelverket, de tar ju reda på det ändå. Det är svårt att säga egentligen vem som ska vara mottagaren av Basel II. Det är värt att reflektera över och det är väl det som dina frågor också antyder att, vem är Basel II till för?”

Den lokala banken ifråga har inga aktieägare utan ägs av en stiftelse, så vinstkravet är inte så starka i denna bank som i andra banker. Respondenten verkar inte finna mening med Basel II reglerna, och verkar se det som onödigt byråkrati.

I svaren på denna fråga ses alltså tydliga skillnader mot storbankerna och det märks tydligt att Basel II reglerna, som belönar satsningar på de avancerade metoderna med ett sänkt kapitaltäckningskrav, välkomnas starkast av storbankerna. De mindre lokala bankerna känner mindre mening med Basel II regelverket, dels för att de inte har resurser att implementera avancerade metoder som sänker kapitaltäckningskravet, vilket gör att de riskerar att konkurreras ut av storbankerna, och dels verkar den omfattande byråkratin belastande på en liten bank. Har en bank dessutom inga aktieägare så nedtonas vinstintresset, och incitament för att gå över till de avancerade metoderna minskar än mer.

5.3.2 Bonusprogrammets påverkan på Basel II

I vår undersökning har fem av de sju bankerna ett bonusprogram som ger mer till ledningen än till resten av personalen. Till de banker som gav lika mycket till hela personalen hörde förutom Handelsbanken, som har den välkända oktogonen, även en lokalbank. En av storbankerna sa att de har ett bonusprogram kopplat till ett mått som beräknas på grundval av Basel-reglerna.

För alla bankerna i vår undersökning finns alltså ett starkt incitament för ledningen att banken ska tjäna mer. Därmed finns incitament för att det skapas nya regler som i slutändan ger lägre kapitaltäcknings krav.

Som nämnts innan har bankerna en övervägande positiv grundbild av Basel II och dess riskuppskattningsmetoder (Wahlström 2006). Detta kan förklaras utifrån den kritiska litteraturen. Betydelsefulla användare, som t.ex. stora banker övertygas om riskmodellernas fördelar genom det extra argumentet om de ökade vinstmöjligheterna individuellt och till banken (Porter, 1996). När väl de betydelsefulla användarna är övertygade om riskmodellernas förträfflighet, blir också de mindre bankerna övertygade om att använda modellen (Latour, 1986; Chua, 1996). Ett övertygande expertspråk i Baselkommitténs rapporter ser till att påståendena inte ifrågasätts (Latour & Woolgar, 1986). Det övertygande språket övertygar användarna om modellernas korrekthet och tystar ner kritik och alternativa förslag (Wahlström, 2006). Slutligen skapas fakta, dvs. att riskmodellerna funktionella när ett påstående citeras så ofta eller en modell kommer i så stor användning att den inte längre ifrågasätts (Latour & Woolgar, 1986).

5.3.3 Andra krafter som påverkar

Andra intressen som kan ha varit drivande för att påverka bankernas föreställningar om Basel II och utformningen av reglerna enligt vår modell omfattar även bankkundernas preferenser. När bankernas mål om högre vinst ska jämkas med de stora bankkundernas preferenser om lägre ränta, är Basel II-reglerna en lösning som gör båda nöjda. Det är därför uppenbart att bankerna som grupp skulle ta intryck av sådana synpunkter från sina storkunder.

En expertanalytiker på Basel II vid en statlig myndighet säger i sammanhanget:

”Stora kreditvärdiga företag kan ha fått betala onödigt mycket under den riskokänsliga Basel I och pressat på bankerna... annars går de stora företagen till obligationsmarknaderna och det tjänar ju bankerna inga pengar på. De stora företagen har indirekt sagt till bankerna att om ni vill låna ut mer till oss måste vi kunna få låna till billigare villkor.”

En chef på ett lokalkontor för en storbank sa att Basel II bättre speglar återbetalningsförmågan hos kunden men att regelverket tonar ned betydelsen av säkerheter. Stora företagskunder har ofta inte säkerheter när de lånar, säger han och fortsätter: ”De stora företagen har tryckt på och sagt: det kan inte vara rätt att

det bara är säkerheter som styr hur mycket eget kapital banken ska ställa till förfogande.”

Här kan nämnas att samma respondent på en direkt fråga om deras bank kan ha påverkats av storkundernas preferenser blev svaret nekande.

I den egna modellen över hur bankregler växer fram, träder intressenterna runt och inom banken in och påverkar bankernas föreställningar direkt eller indirekt. De slutliga reglerna avgörs i en dragkamp med statliga intressen.

5.4 Konjunkturförändringar och den finansiella krisen

Basel II-regelverket utgår från statistiskt deduktiva modeller för riskmätning och genomsyras av en tro på att alla risker går att kvantifiera på grundval av historiska data. Bankerna ges incitament i form av ett lägre kapitalkrav för att utveckla egna statistiska metoder för riskuppskattning, eftersom lönsamheten på det egna kapitalet då ökar.

I tidigare studier har bankerna visat sig huvudsakligen positiva till Basel II och dess sätt att mäta risk på (Wahlström 2006, 2008). Bankerna verkar i dessa tidigare studier inte ha tagit intryck eller varit medvetna om den kritiska forskningslitteraturen avseende riskmätning.

Det logiska resonemanget i kritiken visar att det inte går att fastställa vilka relevanta historiska data man behöver som underlag när unika beslut för framtiden ska tas (McGoun, 1995). Riskmätning i sig är också förenat med osäkerhet, eftersom också bedömarens subjektiva föreställningar vävs in i besluten. I statistiska beräkningar tas inte heller hänsyn till De stora talens lag (McGoun, 1995), och den långsiktighet som gör att den genomsnittliga avkastningen uppnås så småningom.

Baselkommitténs regelverk för kapitalkrav motiverades av att regelverken är nödvändiga för den finansiella stabiliteten. När nu den finansiella stabiliteten vacklar i världen ställs tilltron till riskbedömningarna i Basel II på prov.

5.4.1 Den finansiella turbulensens påverkan på bankerna

Respondenternas inställning till Basel II kan också ha ett samband med om den bank de jobbar för har påverkats av den finansiella oron, direkt eller indirekt. Förutom den resultatpåverkan som vi redogjort i teoridelen i form av att nettoresultatet av finansiella poster har försämrats, så har STIBOR, dvs. räntan mellan bankerna gått upp. Jämförelsevis får de svenska bankernas subprimeförluster ändå anses som blygsamma, internationellt sett.

En av respondenterna, en chef för en storbanks lokalkontor sammanfattar läget så här:

”Hela världen har påverkats av att det blivit mindre likviditet och en osäkerhet mellan bankerna. Till exempel, vågar vi låna ut till en amerikansk bank? Det gör vi förmodligen inte. Detta har inneburit att räntorna har gått upp 0,5 % utan att riksbanken höjt räntan. Det har blivit effekten av det hela.”

Det tyder på att en viss osäkerhet som inte fanns förr har spridit sig i bankvärlden. Vi märkte också på vissa intervjuer att man var lite på sin vakt.

5.4.2 Förändrad syn på riskbedömningar?

På frågan hur bankernas riskbedömningar påverkats av den finansiella krisen hade vi förväntat oss vissa förändringar, men övervägande delen av bankerna svarade att inget i deras riskbedömningar har förändrats.

Två av respondenterna däremot berättar att det hade skett förändringar i detta avseende. En chef för ett lokalkontor påpekar att de inte har drabbats direkt av krisen, men indirekt, eftersom räntan har gått upp vilket har medfört att deras riskbedömningar förändras och fortsätter:

”Men det har inte påverkat vår kreditgivning att vi inte har några pengar att låna ut, det har det inte gjort –ännu... jag kan fortfarande låna ut pengar, även om de är lite dyrare.”

En respondent för annan bank, som är en av de tre banker i Sverige som fått känna på en del förluster på värdepapper i sin obligationsportfölj tvekar först i svaret men säger sen:

”Vi har fått göra tätare omvärderingar av våra portföljer. Alla finansiella kriser påverkar alltid det arbete man håller på med. Bankverksamhet är en kunskapsintensiv bransch, varje erfarenhet adderar kunskap och ändrar synsättet och metodiken i att mäta risk.”

Intrycket vi får av detta svar är att man visserligen lärt sig något nytt av krisen, men att de nya historiska data antagligen kommer att införlivas i samma riskmodell igen. Med samma antaganden i modellen ändras inget i grunden och modellen kan med historiska data lika lite som förr förutse och skydda mot nya risker (McGoun 1995; Danielsson 2002). Samme respondent nämnde också att det har blivit svårare för företagen att genomföra nyemissioner, vilket kan vara ett tecken på begynnande osäkerhet i konjunkturen.

En kreditchef på ett lokalkontor för en storbank sa: ”Det jag vet nu är att Basel II kommer att hjälpa oss att tydligare se risker.”

5.4.3 Fungerar Basel II i finansiella kristider?

De flesta banker håller alltså fast vid tron på sina riskmodeller även i finansiella orostider. Å andra sidan vore alternativet, att säga till allmänheten att de är osäkra

på sina riskberäkningsmetoder, ingen förtroendeskapande åtgärd. Då skulle folk bli mer benägna att ta ut sina pengar, och det skulle inte gynna bankerna.

För att utröna bankernas förtroende för Basel II, ställde vi frågan om bankerna tycker Basel II fungerar bra även i finansiella kristider. Det är en med mening ledande fråga, vi är medvetna om det men valde ställa frågan ändå, eftersom det kan ge en fingervisning om den upplevda riskmedvetenheten i banken.

De respondenter för banker som inte drabbats av turbulensen på de finansiella marknaderna reagerade mot formuleringen i frågan vad gäller ”finansiella kristider”, eftersom de inte tyckte de upplevde det som det.

Däremot köpte tre av de svenska storbankerna formuleringen i frågan om ”finansiella kristider”. Gemensamt för alla dessa tre är att de har fått göra stora nedskrivningar på grund av den finansiella turbulensen. Intressant är att bankerna i denna grupp tycker att de nya reglerna fungerar bra även i finansiella kristider, bättre än de gamla, men de hade alla tre olika reserveringar.

En av respondenterna gör reserveringen ”om de lyckas implementera en pelare II-process”. I pelare II ingår ju likviditetsrisk och ryktesrisk plus alla risker som inte tas upp i pelare I. Det är praktiskt taget omöjligt att skydda sig fullständigt mot likviditetsrisk, t.ex. värdepapper som inte längre har en marknad. Enda sättet att då täcka sina förluster är att ha 100 % i kapitaltäckning. Det verkar här som att respondenten har en orealistisk förväntan på regelverket att klara av att täcka upp för alla typer av risker, åtminstone var det vårt intryck.

En annan av respondenterna i denna grupp säger att Basel II visserligen fungerar bra i kristider men den enda nackdelen är risken för flockbeteende. Vi antar att respondenten här avser ett problematiskt fundamentalt antagande för de flesta riskmodeller och som bl.a. Danielsson (2002) diskuterar, nämligen att marknadsdata följer en stokastisk process som endast beror på historiska observationer och marknadsvariabler. Det underlättar riskmodellering, och vilar på antagandet att marknadsaktörerna alltid agerar olika och slumpmässigt. Men i kristider kan inte marknaden längre beskrivas som en oberoende stokastisk process. Alla vill då t.ex. sälja på en gång och då fungerar inte riskmodellerna.

Problemet med att bygga riskmodeller på historiska data som tas upp av Danielsson (2002) och McGoun (1995) diskuteras endast av en av respondenterna, en analytiker vid en statlig myndighet:

”Problemet är att de är inget bra de där reglerna [om marknadsrisk]. Alla stora banker har s.k. VaR (Value at Risk) modeller som är enbart tillbakablickande. Om man går bakåt bara ser man inte vad som händer framåt, man marscherar med ryggen mot en grizzlybjörn. De bakåtliggande måtten visade inga björnar. Då är VaR fullständigt meningslöst som instrument att uppskatta hur mycket kapital man borde ha”.

5.4.4 Förändrad syn på kreditbedömningar?

På frågan om bankerna efter att subprimekrisen börjat blomma ut har fått en förändrad syn på Basel II reglerna får vi övervägande nekande svar. Några svarar att Basel II inte har något att göra med krisen men att det är viktigt att få implementeringen på plats.

Två respondenter som svarar jakande är båda kreditchefer fast på olika lokalkontor för olika storbanker. Deras resonemang liknade varandra och gick i stort sett ut på att synen på Basel II hade förändrats till det bättre eftersom de interna riskmodeller regelverket uppmuntrar bankerna att implementera tar hänsyn till konjunkturförändringar på ett bättre sätt. Vid en lågkonjunktur kan banken omvärdera kundens risk och fokus flyttas till kundens återbetalningsförmåga.

Vi hade förväntat oss att bankerna skulle ha svarat att deras syn på Basel hade förändrats, men inte till det bättre. Subprimekrisen spred sig ju ändå i Europa under våren och sommaren 2007 trots att ett av Basel II: s uttalade syfte är att öka stabiliteten på de finansiella marknaderna (Finansinspektionen, 2001). Basel II var visserligen inte implementerat när krisen byggdes upp, men enligt de experter vi talat med hade storbankerna i Europa och Amerika egna avancerade metoder, internt åtminstone som i princip motsvarade Basel II reglerna. Om något liknande skulle hända igen så hade alltså inte Basel II skyddat.

5.4.5 Hantering och identifiering av konjunktursvängningar

Bankernas sätt att hantera och identifiera konjunktursvängningar har för de flesta bankerna inte förändrats av Basel II reglernas införande eftersom de redan sedan tidigare har gjort omvärldsanalyser. Några avvikande meningar hördes dock:

En chef för en storbanks riskavdelning framhåller att tack vare Basel II har de nu tillgängligt mer data och kan därmed göra bättre analyser och få indikatorer på konjunktursvängningar.

På liknande sätt resonerar en lokalbank: ”Basel II ger en bättre riskhantering och riskkontroll, och det är det som sannolikt ska ge oss tydliga signaler [på konjunktursvängningar].”

Ett intressant perspektiv gav en respondent från en storbank om effekterna av Basel II: s implementering. Eftersom banken har investerat i egna risk-uppskattningsmetoder enligt Basel II reglerna, och i den processen anställt fler experter, upplever man nu därför en bättre förmåga att hantera risker och förutse konjunkturer.

Nästan alla respondenter förväntar sig att Basel II förstärker konjunktursvängningarna, men att effekten kommer att bli liten. Två av respondenterna svarar att de inte vet.

Enligt de två experter på Basel II vi talade med har det gjorts modellsimuleringar som talar för att det kan bli procykliska effekter, men att vissa faktorer lagts in i Basel II som troligen begränsar effekterna. Exempelvis ska man för de interna modellerna därför beräkna LGD¹¹, dvs. andelen som man kan återvinna under den sämsta period man kan hitta bakåt över en hel konjunkturcykel (through the cycle). Då får man en bättre bild av återbetalningsförmågan, och inte bara på kort sikt som det var innan, enligt de experter vi talat med. Då tillämpas kapitalkrav beräknat på att det råder dåliga tider.

På motsvarande sätt beräknas sannolikhet för fallissemang (PD). Dessutom måste alla banker hålla mer än minimikapitalet i alla lägen, en s.k. "cushion" (kudde) vilket betyder att de har kapital att ta av i dåliga tider, för att inte tvingas dra ner på långivningen då. Det är alltså två olika sätt att begränsa procyklikaliteten.

Till priset av en möjlig effekt av procyklikalitet och därmed en försämring av stabiliteten i ekonomin, får alltså bankerna den riskkänslighet i Basel II: s kapitaltäckningsreglerna man efterfrågat länge.

5.4.6 Borde inte Basel II stoppat europeiska banker att köpa på sig problemderivat från USA?

Till en början i intervjuerna märker vi som sagt ett övervägande starkt förtroende för Basel II:s riskuppskattningsmetoder hos respondenterna ute i bankerna. Det överrensstämmer också väl med de studier som gjort innan (Wahlström 2006, 2008). Tron på riskuppskattningar, beräkningar och siffror är stark och ifrågasätts vanligen inte (Porter, 1995).

Men när vi bad bankerna redogöra för om inte Basel II borde ha skyddat de europeiska bankerna när de köpte på sig de problematiska subprimederivat från USA, tycks många respondenter ändra uppfattning. Frågan kan ses som ett lackmustest av vad bankerna tycker om Basel II reglernas förmåga att skydda mot finansiella kriser.

Här är ett klagande på sin plats: Basel II var inte implementerat i Europa när krisen byggdes upp, men implementeringen hade påbörjats när krisen blommade ut sommaren 2007. Men som en analytiker vid en statlig myndighet säger:

"Den [krisen] kunde hända trots att de stora bankerna i världen hade avancerade riskhantering. Nej, de kanske inte hade just Basel II för den var inte överallt implementerad, men det är klart att de hade avancerad riskuppskattning."

En kreditchef för en storbanks lokalkontor säger också:

¹¹ Loss Given Default

”Vi har jobbat med att bedöma risker och konjunkturer innan de här modellerna fanns. I vår bank hade vi de här modellerna redan innan Basel II började användas och tillämpade reglerna internt”.

5.4.6.1 Ratingproblemet

I subprimekrisen har de problematiska derivaten kunnat säljas vidare till europeiska banker tack vare att de haft så bra rating (Konjunkturinstitutet, 2008). Bland respondenterna utkristalliserar sig en grupp som svarar på frågan genom att ta upp problemet med rating. I flera av svaren märks för första gången lite tvivel på Basel II:s förmåga att bättre uppskatta riskerna.

En företrädare för en lokal bank säger om subprimederivaten, att ratingen satt riskbedömningen ur spel och fortsätter lite vagt: ”Så någonstans i systemet har det varit ett fel, någonstans har någon gjort en dålig affär.”

Chefen för en lokalbank påpekar att Basel II reglerna betraktar AAA som låg risk utan förbehåll: ”Så det problemet [att upptäcka riskerna med subprimederivat] hade aldrig Basel II kunnat hantera som jag ser det.” Liknande resonemang fördes fram av flera respondenter. En chef för ett lokalkontor för en storbank menar att grundproblemet är att risken bestäms på grundval av volatilitet: ”Så jag vet inte om Basel II hade kunnat hitta de här [problemderivaten].”

Vi ser problemen med AAA ratade subprimederivat som säljs vidare fördelade på två system: ratingsystemet och Basel II reglerna. Ratingsystemet i det här fallet speglade inte den verkliga risken i värdepapperna och bör nog göras om. Men eftersom syftet med Basel II är att bidra till finansiell stabilitet och undvika framtida finansiella kriser, så borde Basel II reglerna ha varit utformade så att oavsett var värdepapperna kommer ifrån, ratade eller inte, så borde kapitaltäckningsreglerna ha gett en rättvisande bild av risken, anser vi. Basel II likställer automatiskt bra rating med hög säkerhet, vilket gör att problemderivaten slinker igenom, och däri ligger problemet för Basel II, åtminstone enligt vårt sätt att se det.

5.4.6.2 Motsägelser i svaren

Förklaringarna på frågan varför de europeiska bankerna inte har skyddats mot krisen av Basel II reglerna blir också ofta motsägande och det framförs olika andra anledningar till att det gick som det gick. Många av bankerna hade i tidigare svar uttryckt sig överlag positiva om Basel II och verkar ha haft ett ganska starkt förtroende för Basel II reglerna. Men när nu respondenterna konfronteras med frågan om subprimederivaten är försvagas tilltron till Basel II reglarnas förmåga att skydda mot finansiella kriser.

En kreditchef på en storbank svarar så här på frågan om inte Basel II inte borde ha skyddat de europeiska bankerna när de köpte på sig de problematiska subprimederivaten från USA:

”Inom pelare I kan man aldrig beräkna sig fram till att en så extrem händelse ska inträffa, för det har inte inträffat inom den historiska ram som man har som statistiskt underlag, utan detta kräver att man har en pelare II bedömning där man gör scenariobedömningar som inkluderar den här typen av händelser.”

Vår reflektion är att det är i och för sig riktigt att scenariosimuleringar görs i pelare II, men kruxet är väl att veta vilka scenarion och förutsättningar man ska simulera. Samme respondent säger därefter:

”Det här är en så extrem händelse så att frågan är om det kunde upptäckas av Basel II. Jag tror inte att Basel II regelverket är fel, tvärtom jag tycker att det är alldeles utomordentligt även för sådana här situationer. Däremot så kanske man har gjort ställningstagande grundat på Basel II, beslut som har varit alltför optimistiska.”

Här verkar det som om respondenten säger emot sig själv och bortförklarar problemet samtidigt.

En kreditchef på en storbank svarar på samma fråga att problemet egentligen ligger i hur man värderar tillgångar och Basel II utgår hela tiden från att man tar in ett marknadsvärde på en tillgång: ”Spekulationsbubblor mot framtida värderingar och dåligt kreditarbete har de här systemen i grunden svårt att hantera.” Denne respondent menar också att eftersom Basel II ej implementerats fullt ut ännu så är det en hypotetisk fråga.

Tidigare i andra frågor hade respondenten uttryckt sitt förtroende för Basel II genom att t.ex. säga att: ”På basis av historiska data så har vi använt statistisk metodik för att kunna räkna fram variation och på så sätt fått fram den modell med vilken man får bäst säkerhet.”

När det gäller rapporteringen av bankens olika risker sa samma respondent att det är bättre i dag än vad den var tidigare. ”Detta beror på att vi har ett bättre system nu.”

När en framträdande person inom bankbranschen tillfrågas om Basel II verkligen uppnår syftet att bidra till finansiell stabilitet och undvika framtida finansiella kriser kommer svaret att:

”I och med att Basel II är ett mer effektivt sätt att mäta risk och att ställa krav på kapital i bankerna... så bidrar ju Basel II... på ett positivt sätt så att vi får en stabilitet i bankerna och därmed i det finansiella systemet.”

Men när vi sedan frågar respondenten om inte de europeiska bankerna med Basel II i så fall borde ha tillmätt problemderivaten från USA en högre risk, så säger respondenten: ”Jo det är säkert så, men vad händer när marknaden försvinner? ... Det kanske är så att inte ens Basel II räcker i det sammanhanget”.

Hur förklarar vi dessa här motsägelserna? Ena stunden är Basel II ett effektivt sätt att mäta risk, i andra stunden räcker inte Basel II till. Teorin som ligger bakom

kognitiv dissonans (Festinger & Carlsmith, 1959) kan kanske förklara motsägelserna. Flera år innan subprime krisen kom, när Basel II planerna började ta form, skapades banktjänstemännens och -kvinnornas goda intryck av Basel II. Man kan tänka sig att stämningen internt i banken spelar in. Eftersom lägre kapitalkrav med Basel II ger möjligheter till högre vinst förmedlas från ledningen en positiv bild av Basel II ner i organisationen. Genom att ett påstående stöds av auktoriteter uppstår en objektiv ”sanning”. I den faktagenererande processen som Latour beskriver (1980) uppkommer inte fakta och etablerade sanningar av sig själv, utan ses som en social konstruktion. Teorin om den faktagenererande processen förklarar varför man tar vissa påståenden och objektiva sanningar för givet. Till processen att övertyga användarna hör också att använda komplicerad text och matematik som maktmedel (Chua, 1996; Young, 2003), samt expertspråk (Latour & Woolgar, 1986) vilket det finns rikliga exempel på i dokument kring Basel II.

Därefter inträffar något som i praktiken ifrågasatte banktjänstemännens och -kvinnornas rådande uppfattning, nämligen subprimekrisen. Hur vi handskas med oförenliga motsättningar förklaras av teorin om kognitiv dissonans, som säger att vi alltid eftersträvar ett undvikande av de spänningar och obehag som uppkommit av dissonansen (Cooper, 2007). Alltså, antingen ändras den första positiva uppfattningen om Basel II eller så ”ändras verkligheten”, dvs. man eller bortförklarar subprimekrisen för att på så sätt kunna hålla fast vid sin övertygelse om Basel II:s förträfflighet. En annan utväg är att både ens uppfattning om företeelsen och om vad som har inträffat ändras lite grann samtidigt, dvs. Basel II är nog inte perfekt, men det finns inget bättre system, och subprimekrisen har ju ändå väldigt lite att göra med Basel II.

5.4.7 Har likviditets- och ryktesrisken underskattats?

Under subprimekrisen blev det tydligt att likviditetsrisken var oerhört viktig. När marknaden för subprimederivat under våren och sommaren 2007 torkade in och banker som köpt på sig dessa inte kunde sälja dem, måste ändå de orealiserade förlusterna redovisas. Av respondenterna i bankerna var det få som ifrågasatte riskmodellerna i Basel II. En analytiker säger så här om ”återupptäckten” av likviditetsrisk:

”Det hade gått i träda det här med likviditet under en följd av år, bl.a. för att man koncentrerade sig så hårt på Basel II. Så var det också goda tider, att man inte hade problem med likviditet. De närmsta åren framöver kommer det vara en stor grej”.

I Basel II ingår likviditetsrisk allmänt under pelare II, i den mån det tas med. En analytiker vid en statlig myndighet som jobbar med Basel II säger:

”Några specifika kapitalkrav för likviditetsrisk finns inte i Basel II– det var egentligen inte tänkt att täcka det heller. Nu är det så att kapital är ett väldigt dåligt sätt att täcka sig mot likviditetsproblem, därför att du inte kan ha 100 % kapital i en bank, för då har du ingen bank. Istället har man ca 10 %. Man anser

att det är bättre med andra typer av krav, t.ex. att bankerna har alternativa kanaler för att få likviditet i krissituationer.”

Liknande omdöme om möjligheterna att skydda sig mot likviditetsrisk visar följande uttalande av en annan senior analytiker:

”Bristen på likviditet kommer aldrig att kunna tas bort som en riskfaktor, spelar ingen roll vad man gör. Ja, det ska vara om man fryser in alla banker i $-273, 2^{\circ}\text{C}$, så att det var absolut stillhet i systemet.”

Samme analytiker tillägger:

”De flesta är eniga om att likviditetsproblem inte är något man kan lösa med kapital. Det är en väldigt viktig risk... men den påverkar inte kapitalkravet i stort. Men det hjälper inte, man är precis lika utsatt för likviditetsrisk fastän man lägger en miljard till i kapitalet.”

Ryktesrisk och avsaknad av förtroende var, som nämnts innan, det som fick investmentbanken Bear & Stearns på fall, enligt Christopher Cox, ordförande för SEC. En av de experter på området vi pratade med, som jobbat med Basel II frågor i många år på en statlig myndighet, resonerade så här kring förtroende och likviditet:

”Även i nästa kris kommer likviditeten inte att fungera på en eller annan del i systemet, och det hänger väldigt mycket ihop med, tror jag, att likviditeten inte handlar alls om hur mycket pengar man har liggande, eller hur många vänner man har som sagt att de tänker låna en pengar när man behöver. Det är inte det handlar om. Utan det handlar om, när krisen kommer, om någon litar på mig och resten av systemet... Det kan man inte lagstifta om”.

5.5 Framtiden

Samtliga banker har generellt en positiv syn på framtiden när det gäller riskbedömningar och Basel II. Intressant är dock att det inte finns en enhetlig förklaring till varför, utan det finns snarare en förklaring för varje bank. De har så att säga sina egna utläggningar som förklaring till deras positiva syn på framtiden.

Någon bank nämner att förhoppningen är att de kommer att få tidiga signaler om olika tendenser i framtiden med Basel II. Själva riskbedömningen av hur mycket kapital de behöver vid en krissituation görs med hjälp av interna kapitalutvärderingar, eller stresstest som de också kallas. De bygger upp krisscenarion och ser vad som händer med resultatet och hur det påverkar kapitaltäckningsbehovet. Två andra banker är inne på samma spår och menar att då kraven på riskbedömningar har ökat, så kommer metoderna och kunskaperna att förbättras om än dock gradvis. Det verkar finnas en viss övertro på Basel II och dess riskbedömningar, något som också tagits upp och diskuterats i den offentliga debatten.

Det är intressant att endast en bank nämner argumentet med minskat kapitalkrav, något som vi trodde var en av de drivande krafterna för bankerna att implementera Basel II. En bank säger så här om det: "Kapitalkravet kommer att minska med Basel II, men de som eftersträvar hög extern rating kommer nog fortsatt ha samma kapitalkrav som tidigare." Med andra ord verkar det finnas en trade-off mellan hög extern rating och lågt kapitalkrav. Vi har inte undersökt deras syn på detta, men vi anser att det är ett intressant ämne som skulle kunna utgöra en egen undersökning i sig. Det kunde ju exempelvis vara intressant att ta reda huruvida banker faktiskt kan ha både ett lågt kapitalkrav men samtidigt behålla en hög extern rating.

Vi har märkt att vissa banker svarar överdrivet försiktigt och är mycket noga med att inte lämna ut känslig information. Det kan enligt oss författare vara en av orsakerna till att de knappt nämner minskat kapitalkrav tillsammans med riskbedömningar och Basel II. Det kan å andra sidan också förklaras av att bankernas vinstsyfte har en lägre prioritet än vi trodde. Kanske bankerna påverkats av den offentliga kritiken, som menar att eftersom banker är kommersiella så har de alltid ett vinstsyfte som högsta prioritet, och försökt tysta ner den genom att helt enkelt inte prata om det. En sak är i alla fall säker, det nya regelverket skapar möjligheter för bankerna att få konkurrensfördelar och när det handlar om bankerna så handlar det om mycket pengar.

En annan bank upplyser om att Basel II tillåter prisdifferentieringar som baseras mer på risk än tidigare och att eftersom de har objektiva modeller så kan de också delegera kreditbesluten i större utsträckning än tidigare. De menar att det i sin tur kommer att behövas mindre mankraft, med andra ord en slags intern effektivisering hos bankerna, som leder till en framtida prispress mellan dem.

5.5.1 Ingen förändring i bankernas målgrupper?

De flesta banker menar att målgrupperna inte kommer att förändras med de nya reglerna. En del förklarar det med att de redan tidigare haft en viss riskprofil medan andra förklarar det med att det är priset som kommer att förändras istället. En respondent menade att målgrupperna mera ändras med konjunkturen, där de trodde att bankerna skulle fokusera mer på kunder med låg risk vid lågkonjunktur.

Respondenterna som påstår det förstnämnda att de redan har en strategi mot låg riskexponering, säger sig också redan ha en målgrupp bestående av säkra kunder. Någon förändring i strategin mot säkrare kunder kommer således inte att ske enligt deras utsagor. Det är förvånande eftersom de tidigare i sina kreditbedömningar varit fokuserade på framför allt säkerhet medan det nya regelverket lägger mer fokus på risk. Kanske anser bankerna att säkerhet och risk är detsamma, i vilket fall som helst är det en intressant fråga.

Endast en bank tog upp scenariot med att kunder med hög risk riskerar att puttas bort från kreditmarknaden och säger så här: "På 5-10 år kommer det bli lättare att sätta pris på risk, vilket gör att priset för högrisk kunder kommer att bli så hög att

de inte längre vill bli kunder.” Den offentliga debatten tar också upp det här problemet och menar att utvecklingen kommer att förstärkas i en lågkonjunktur.

5.5.2 Vad vill bankerna förändra?

Med tanke på den offentliga debatten om Basel II inklusive den kritiska risklitteraturen varit ganska kritisk så tyckte vi det skulle bli spännande att höra vad bankerna tycker kan förändras i Basel II. De flesta är emellertid nöjda med Basel II. Önskemål om ett mindre komplicerat regelverk är en vanlig synpunkt. Någon tyckte det borde finnas en lightversion av Basel II för de mindre bankerna.

En kreditchef på ett lokalkontor tyckte att det är för mycket fokus på rating av företag när kreditrisken uppskattas enligt interna metoder. Han menar att reglerna tappar bort magkänslan eller intuitionen som erfarna kreditbedömare har.

En lokalbank hade intressanta funderingar om antagandena i modellerna:

”Håller modellen för finansiella kriser? Det vet vi inte än. Ta t.ex. fastighetskrisen på 1990-talet, där en mängd tunga faktorer i samhället samtidigt förändrades. Sådana skeenden ger upphov till att man bör fundera på antagandena som man använder i modellerna”.

Här finns en antydning till sund skepsis mot de grundläggande antagandena som anknyter till den kritiska risklitteraturen (Danielsson, 2002; McGoun, 1995).

Från analytikerna på de statliga myndigheterna Riksbanken och Finansinspektionen gavs också ganska kvalificerade svar. En analytiker framhöll att kapitalkravet för produkter i handelslagret som är kreditriskinnehållande måste regleras. Det förvaras enligt honom väldigt mycket i handelslagret som inte alls är så säkert att det går att sälja av fort, vilket framkom med all tydlighet i subprimekris utvecklingen. En annan analytiker kritiserade det faktum att det finns länder som plockar ut och använder endast de delar som ger lägst kapitalkrav utan att ta med villkoren som krävs för det.

5.6 Sammanfattning

I kapitlet har empirin redovisats och analyserats med teorin i litteraturgenomgången och den offentliga debatten som grund. Det verkar skett en tydlig uppdelning mellan små och stora banker när det gäller val av metod. De mindre bankerna satsar bara på det som ger mest valuta för pengarna, dvs. IRK metoderna för kreditrisker, medan de i regel avvaktar med avancerade metoder för operativa risker. Centraliseringen har ökat på så sätt att informationen flödar uppåt i organisationen, och att en riskorganisation bildats, men på lokal nivå märker man ingen större skillnad.

Implementeringen av Basel II reglerna och bankens strategi är intimt förknippade. Basel II reglerna välkomnas starkt av storbankerna medan de små ser mindre

mening med regelverket, i synnerhet de utan aktieägare. Bonusprogram kan ge personal och ledning starkt incitament för att snabbt driva igenom implementeringen. Bankernas stöd för Basel II reglerna förstärks dessutom av att storkunderna i vissa fall indirekt eller direkt har tryckt på.

Invändningar från den kritiska risklitteraturen mot riskmodellerna i Basel II klingar ohörd hos bankerna. De analytiker vi talade med visade däremot skepsis till riskmodellernas förmåga att skydda mot kriser. I subprimekrisen blev det ju tydligt att likviditetsrisken var viktig, men i Basel II tas den knappt upp, inte heller ryktesrisken.

Den finansiella turbulensen hade förväntats medföra ett större ifrågasättande av Basel II och dess riskbedömningar, men så var inte fallet. Beroende på om banken i fråga har drabbats av nedskrivningar, så kunde vi märka små skillnader i krismedvetande. Subprimekrisen hade inte medfört en förändrad syn på Basel II reglerna eller på identifiering och hantering av konjunktursvängningar. Nästan alla respondenter förväntar sig att Basel II förstärker konjunktursvängningarna i viss mån.

Efter att ha konfronterat bankerna med frågan varför inte Basel II skyddade de europeiska bankerna när de köpte på sig de amerikanska problemderivaten, kunde en förändrad och mer kritisk attityd till Basel II:s riskuppskattningsmetoder märkas på en del håll.

Banker har generellt en positiv syn på framtiden när det gäller riskbedömningar och Basel II. Intressant är dock att det inte finns en enhetlig förklaring till varför. Att kunna märka tidiga signaler i konjunkturen, bättre riskbedömningar och stresstester hör till de vanligaste svaren. Målgrupperna förväntas inte ändras så mycket med de nya reglerna, vilket är lite förvånande.

6. SLUTSATSER

I detta avslutande kapitel besvaras forskningsfrågan och sedan presenteras studiens teoretiska bidrag. Därefter reflekterar författarna över studiens bidrag och avslutningsvis ges förslag till fortsatt forskning inom området.

6.1 Forskningsfrågans besvarande

Den forskningsfråga vi arbetat utefter är:

Vilka är de svenska bankernas föreställningar om Basel II reglerna och dess riskvägningsmetoder i skuggan av den senaste finansiella krisen och i jämförelse med den offentliga debatten?

Många banker känner sig trygga och nöjda med Basel II och det är framför allt möjligheten att minska kapitaltäckningen som gett upphov till den positiva attityden. Att regelverket är komplext är det ingen som förnekar, men de ser det inte som något stort problem eftersom alla räknar med att framtida sänkningar i kapitalkraven spelar större roll än det kapital de investerar i implementeringen av det nya regelverket.

Den kritiska risklitteraturen verkar inte ha påverkat bankerna så mycket, eftersom de sätter en hög tilltro till hur man mäter risk och köper i stort sett de matematiska modellerna rakt av. Kanske är det resultatet av kortsiktiga vinstintressen hos bankerna, då fokus sätts på att sänka kapitaltäckningen utan att ge eftertanke på stabiliteten i ekonomin. Attityden hos bankerna när det gäller stabilitet och samhällsansvar är generellt att ju mer de lånar ut ju bättre är det för samhället. Att ett syfte med Basel II är att motverka finansiella kriser och öka stabiliteten på finansmarknaden, kommer knappt upp vid intervjuerna med bankerna.

Den offentliga debatten förebådar att regelverket kommer att dela upp bankerna i två läger, de med egna interna mätmetoder för risk och de med standardmetoder, som konkurrerar om olika kunder med olika riskexponeringar. De mindre bankerna och framför allt de med standardmetoder ser förvånansvärt nog inte något större problem med detta dilemma. De menar att det inte har så stor betydelse, och inga förändringar är planerade.

Basel II tycks öka centraliseringen på så sätt att informationen flödar uppåt i organisationen, och att en riskorganisation bildats. På lokal nivå märker man dock ingen större skillnad.

Implementeringen av Basel II reglerna och bankens strategi är intimt förknippade. Bankerna ser det som en viktig konkurrensfaktor att mäta risk på bästa sätt.

Den finansiella turbulensen hade förväntats medföra ett större ifrågasättande av Basel II och dess riskbedömningar, men så var inte fallet. Beroende på om banken i fråga har drabbats av nedskrivningar av olika slag, så kunde vi märka små skillnader i krismedvetande.

Subprimekrisen hade inte medfört en förändrad syn på Basel II reglerna eller på identifiering och hantering av konjunktursvängningar. Nästan alla respondenter förväntar sig att Basel II förstärker konjunktursvängningarna i viss mån.

Efter att ha konfronterat bankerna med frågan varför inte Basel II skyddade de europeiska bankerna när de köpte på sig de amerikanska problemderivaterna, kunde en förändrad och mer kritisk attityd till Basel II:s riskuppskattningsmetoder märkas på en del håll. Samma respondenter som tidigare låtit väldigt positiva till Basel II kunde kovända. Kanske något håller på att hända. Bland analytikerna råder en medvetenhet om att Basel II-reglernas riskuppskattningsmetoder inte skyddar bankerna mot fallissemang. Den insikten kanske så småningom singlar ner även till bankerna.

Banker har generellt en positiv syn på framtiden när det gäller riskbedömningar och Basel II. Intressant är dock att det inte finns en enhetlig förklaring till varför. Att kunna märka tidiga signaler i konjunkturen, bättre riskbedömningar och stresstester hör till de vanligaste svaren. Däremot nämner inte så många de ökade vinstmöjligheterna. Målgrupperna förväntas inte ändras så mycket med de nya reglerna, vilket är lite förvånande med tanke på den offentliga debatten som nästan tar det för givet.

De flesta bankerna är nöjda med Basel II och vill inte förändra något, fast önskemål om ett mindre komplicerat regelverk är en vanlig synpunkt. En annan synpunkt är att det är för mycket fokus på rating av företag när kreditrisken uppskattas enligt interna metoder och magkänslan eller intuitionen inte värdesätts.

6.2 Studiens teoretiska bidrag

Som nämnts innan har bankerna en övervägande positiv grundbild av Basel II och dess riskuppskattningsmetoder (Wahlström 2006). Detta kan förklaras utifrån den kritiska litteraturen. Betydelsefulla användare, som t.ex. stora banker övertygas om riskmodellernas fördelar genom det extra argumentet om de ökade vinstmöjligheterna (Porter, 1996). När väl de betydelsefulla användarna är övertygade om riskmodellernas förträfflighet, blir också de mindre bankerna övertygade om att använda modellen (Latour, 1986; Chua, 1996). Ett övertygande expertspråk i Baselkommitténs rapporter ser till att påståendena inte ifrågasätts (Latour & Woolgar, 1986). Det övertygande språket övertygar användarna om modellernas korrekthet och tystar ner kritik och alternativa förslag (Wahlström, 2006). Slutligen skapas fakta när ett påstående eller modell citeras så ofta och kommer i så stor användning att den inte längre ifrågasätts (Latour & Woolgar, 1986).

Bankernas påverkan av intressenter inom och utom banken sätts också i fokus i denna undersökning. Tillsammans med den kritiska litteraturen förklarar den institutionella teorin tillsammans med vår modell hur Basel II reglerna växer fram. Detta förklarar en del av bankernas föreställningar om Basel II.

Fenomenet med omsvängningen av tilltron till Basel II:s riskmättningsförmåga efter frågan om Basel II inte borde ha fångat upp de amerikanska problemderivaten som såldes till de europeiska bankerna, gav hos flera respondenter upphov till en tillfällig omsvängning av tilltron till Basel II:s riskmättningsförmåga. Det blev svårare att se logiken i svaren och svaren tolkades i ljuset av teorin med kognitiv dissonans.

6.3 Reflektioner över studiens slutsatser

Att av de 12 intervjuer vi gjorde dra några generella slutsatser av hur hela bankbranschens föreställningar är av Basel II är kanske att ta i, men våra intervjuer ger ändå en indikation på bankernas föreställningar.

För att inte få för många frågor, valde vi att plocka bort frågor om metoder för att mäta marknadsrisk. I efterhand visade det sig att marknadsrisken hade kunnat vara relevant för våra frågor om subprimekrisen. Å andra sidan kom intervjuerna ändå ibland in på marknadsrisk och de andra typerna av risker som t.ex. likviditetsrisk och ryktesrisk. När vi kom in på likviditetsrisk och ryktesrisk i en del intervjuer blev det ofta mer intressant, för Basel II tar knappt upp något om detta.

Vi lärde oss väldigt mycket av att tala med analytiker på Riksbanken och Finansinspektionen. Dessa intervjuer gav upphov till värdefulla insikter i Basel II:s begränsningar som i sin tur genererade frågor till bankerna.

Studien har behandlat ett komplext område som utvecklas hela tiden. Dessutom gjordes det i en tid av finansiell oro. Det har erbjudit ett utmärkt studietillfälle att ta pulsen på bankerna.

6.4 Förslag till fortsatt forskning

Undersökningen tycker vi väcker fler frågor än svar. Man kan undra vad som behövs för att respondenterna ska ändra mening om Basel II. Tydligt räcker det inte med en finansiell turbulens.

I den offentliga debatten har det kommit fram att det verkar finnas en trade-off mellan hög extern rating för bankerna och lågt kapitalkrav för. Vi anser att det skulle vara intressant med en studie som fokuserar på detta dilemma.

En annan aspekt som skulle kunna föranleda fortsatt forskning är uppdelningen av kunder mellan de med egna interna mätmetoder och de med standardmetoder. Kritikerna menar att de banker som använder standardmetoderna är förlorarna,

eftersom de endast kan konkurrera om kunder med hög riskexponering (Akhtar, 2006). Om så är fallet tycker vi skulle vara intressant att utröna.

Bankernas förmodade intresse av kortsiktig vinstmaximering och samhällets krav på stabilitet på de finansiella marknaderna kolliderar. Hur väl man lyckas hantera denna intressekonflikt blir avgörande för om man ska lyckas förhindra eller minska verkan av framtida finansiella kriser. Detta är ett omfattande men intressant område som mycket väl kan delas upp och studeras av flera olika forskare.

Hur Handelsbanken påverkas av Basel II vore också ett intressant ämne. Basel II är till sin natur centraliserande eftersom informationen flödar uppåt i organisationen. Hur detta påverkar den mest decentraliserade banken i Sverige vore därför intressant att studera.

Basel II kommer inte att vara helt implementerat förrän 2010 och eftersom implementeringen fortfarande pågår kan ett annat förslag till framtida forskning vara att göra en liknande undersökning när implementeringen är färdig och man har använt Basel II reglerna ett tag för att se om bankerna fortfarande har samma åsikter om Basel II då eller om åsikterna har förändrats.

Man borde också kunna göra datasimuleringar av hur snabbt en bankkris sprider sig under antagande att alla banker har implementerat Basel II. Jämför man med simulering utan att Basel II är implementerat kanske man kan få intressanta resultat.

KÄLLFÖRTECKNING

Publicerade källor

Arnold, G. (2005) *Corporate Financial Management*, Prentice Hall, Harlow, 3e upplagan

Artsberg K. (2005) *Redovisningsteori: -Policy och – Praxis*, Liber AB, Stockholm.

Basak S., Shapiro A. (2001) “Value-at-risk based risk management: optimal policies and asset prices.” *Rev. Fin. Stud.*, 14, 371-405.

Blejer M. (2006) “Economic growth and the stability and efficiency of the financial sector,” *Journal of Banking and Finance*, vol. 30.

Blum J. M. (1999) “Do capital adequacy requirement reduce risks in banking”. *J. Bank. Fin.*, 23, 755-771.

Bryman, A., Bell, E. (2003) *Business Research Methods*. Oxford University Press, Oxford.

Buehler K., D’Silva V., Pritsch G. (2004) “The Business Case for Basel II”, *The McKinsey Quarterly 2004*, number 1.

Chua W. F. (1996) “Teaching and learning only the language of the numbers – monolingualism in a multilingual world”. *Crit. Perspect. Acc.*, vol 7, s 129-156.

Cooper J. (2007) *Cognitive dissonance: fifty years of a classic theory*, Sage Publications Ltd, London.

Danielsson J., Zigrand J-P. (2001) “What happens when you regulate risk? Evidence from a simple equilibrium model”. *Working paper, LSE*.

Danielsson J. (2002) “The emperor has no clothes: limits to risk modelling”. *J. Bank. Fin.*, 26, 1273-1296.

Danielsson et al (2005) “Highwaymen or heroes: should hedge funds be regulated? A survey”. *J. Fin. Stab.*, 1, 522-543.

Danielsson J., Zigrand J-P. (2007) “Equilibrium asset pricing with systematic risk”. *Econ. Theory. Forthcoming*.

- Edenhammar H., Hägg I. (1997) *Makten över redovisning*. SNS Förlag, Stockholm.
- Eriksson S. (1978) *Statistisk undersökningsmetodik*. Studentlitteratur, Lund.
- Ericsson (2008) "SEB:s vd varnar för högre räntor" *Sydsvenska Dagbladet*, 2008-04-11.
- Festinger L., Carlsmith J. (1959) "Cognitive consequences of forced compliance", *Journal of Abnormal Psychology*, vol. 58, s 203-210
- Finansinspektionen (2001) *Riskmätning och kapitalkrav - Baselkommitténs förslag till nya kapitaltäckningsregler ur ett svenskt perspektiv*, Rapport 2001:1, Finansinspektionen.
- Finansinspektionen (2002) *Riskmätning och kapitalkrav II. En lägesrapport om arbetet med nya kapitaltäckningsregler*, Rapport 2002:8, Finansinspektionen.
- Finansinspektionen, (2006) *Operativa risker - företagens hantering och FI: s rekommendationer*, Finansinspektionen, Rapport 2006:18
- Finansinspektionen (2007a) *Att mäta kreditrisk - erfarenheter från Basel II*, 2007-03-08, Finansinspektionen.
- Finansinspektionen (2007b) *Nirdén: Bakgrund till det nya vägledningsdokument om hantering av likviditetsrisker i kreditinstitut och värdepappersbolag*, promemoria , 2007-05-08, Stockholm.
- Finansinspektionen (2007d) *Söderlind: Intern kapitalutvärdering och diversifieringseffekter*, Promemoria, 2007-04-02, Finansinspektionen.
- Flesher D., Flesher T. (1986) *Ivar Kreuger's contribution to U.S. financial reporting*, *Acc Rev.*, 61, 421-434.
- Forsell & Lönnqvist, (2004) "Basel II medför stora krav och möjligheter för bankerna," *Balans*, vol. 5, s 23-27
- Fregert K., Jonung L. (2005) *Makroekonomi, teori, politik & institutioner*, Studentlitteratur, Lund, 2:a upplagan.
- Glaser B. G., Strauss A. L. (1967) *The discovery of Grounded theory*. Aldine de Gruyter, New York.
- Greenspan (2008) "We will never have a perfect model of risk". *Financial Times* 2008-03-17, s9.
- Grinyer P.H. & Yasai-Ardekani M. (1980). "Dimensions of organizational structure: A critical replication". *Academy of Management Journal*, 23, 405-421.

- Hakanes H., Schnabel I. (2005) "Bank size and risk-taking under Basel II". Working paper series of the Max Planck Institute, 6.
- Hansson S., Andrén N. & Eriksson T. (2003) *Finansiering*, Liber AB, 11: e upplagan, Stockholm.
- Hatch M.J. et al (2006) *Organisationsteori: Moderna, symboliska och postmoderna perspektiv*. Studentlitteratur, Lund.
- Heid F. (2007) "The cyclical effects of the Basel II capital requirements", *Journal of Banking & Finance*, Vol. 31, Iss. 12, s 3885-3900.
- IMF 2008 = "IMF tallies crunch's toll: \$945 billion over 2 years" *Wall Street Journal Europe* 9 april, 2008
- Jarrow R. (2007) "A Critique of Revised Basel II", *Journal of Financial Services Research*, Vol. 32, Iss. 1, s 1-16.
- Jönsson S. (1985) *Eliterna och normerna: Drivkrafter i utvecklingen av redovisningspraxis*. Doxa, Lund.
- Jönsson S. (1991) "Role making for accounting while the state is watching" *Accounting, organizations and society*, vol 16.
- Jönsson, S. (1995) *Goda utsikter – svenskt management i perspektiv*, Nerenius & Santérus, Stockholm
- Kindleberger C. (1978) *Manias, panics and crashes*, MacMillan, London.
- Lind, G. (2005) "Basel II - nytt regelverk för bankkapital", *Penning- och valutapolitik*, vol. 2, s 5-22.
- Lindgren H. (1994) *Att lära av historien. Några erfarenheter av finanskrisen*. s 7-32 i *Bankkrisen*, Bankkriskommittén, Stockholm.
- McGoun E. G. (1992) "The CAPM: a Nobel Failure." *Crit. Perspect. Acc.*, 4, s 155-177.
- McGoun E. G. (1995) "The history of risk measurements". *Crit. Perspect. Acc.*, 6, s 511-532.
- Minsky, H. (1982) *The Financial-Instability Hypothesis: Capitalist processes and the behavior of the economy*, in Kindleberger and Laffargue, editors, *Financial Crises*.
- Nordenskiöld (2008) "Bankernas tunga år". *Dagens Industri* 2008-05-23
- Perry (2008) "Noyer rebuts ECB critics" *Wall Street Journal Europe* 25-27 april, 2008

- Porter, T. (1995) "Trust in Numbers". *Princeton University Press*, Princeton
- Puxty et al (1987) "Modes of Regulation in Advanced Capitalism: Locating Accountancy in Four Countries." *Accounting, Organizations and Society*, vol 12, no 3, s 273-291.
- Reckard & Chang (2007) "Countrywide Bank works to reassure clients" *Los Angeles Times* 2007-08-08
- Scott, W. (1992). *Organizations: Rational, natural and open systems*, 3:e uppl. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Streeck W., Schmitter P.C. (1985) *Community, market, state – and associations? The prospective contribution of interest governance to social order*. Private Interest Government and Public policy, Sage, London.
- The Economist (2007) *On credit watch*, vol. 385, Iss. 8551, s 24, 20 oktober 2007, London.
- Tinker T. (1997) "Dialectic of the value form: the social evolution of capital markets in the U.S". In: Knights, D., Tinkter, T. (Eds), *Financial Institutions and Social Transformation*. St. Martin's Press, New York, s 28-46.
- Wahlström G. (2006) "Worrying but accepting new measurements: the case of Swedish bankers and operational risk", *Critical Perspective on Accounting*, vol 17, s 493-522.
- Wallander J., (1999) "Budgeting-an unnecessary evil", *Scand J. Mgmt* 15, s 405-421
- Walton, P., (2007), "Where different accounting models collide", *Accounting in Europe*, vol. 1, sid 5-16
- Watts, R., Zimmerman, J., (1986) "Positive Accounting Theory". *Prentice Hall*, Englewood Cliffs, NJ.
- Weick, K. E., (1979) *The Social Psychology of Organizing*, 2nd Ed. McGraw Hill.
- Young J. (2001) "Risk(ing) metaphors". *Critical Perspective on Accounting*, vol 12, s 607-625.
- Young J. (2003) "Constructing, persuading and silencing: the rhetoric of accounting standards", *Acc. Organ. Soc.*, vol. 28, s 621-638
- Åsberg R. (2000) *Ontologi, Epistemologi och Metodologi – en kritisk genomgång av vissa grundläggande vetenskapsteoretiska begrepp och ansatser*. Göteborgs universitet, 2000:13.
- Örn (2008) "Svenska banker tar störst Baltikumrisk". *Dagens Industri* 2008-05-23

Oppublicerade källor

Wahlström G. (2008) "Risk management versus operational action: Basel II in a Swedish context", 2008-05-01, Lund University.

Elektroniska källor

Akhtar S. (2006) *Demystifying Basel II*, 2006-09-26,
<http://www.bis.org/review/r070116d.pdf> (2008-04-15)

Avanza (2008) *Nordea: Inte berört av rådande subprime-kris*, 2008-02-04,
<http://www.avanza.se/aza/press/news.jsp?n=836573&source=Direkt> (2008-05-04)

Bajaj & Norris (2007) *Central Bankers to Lend Billions in Credit Crisis*, New York Times 2007-12-13,
<http://www.nytimes.com/2007/12/13/business/13fed.html?ref=business> (2008-05-14)

Baselkommittén (1999) *A new capital adequacy framework*, 1999-06, Basel,
<http://www.bis.org/publ/bcbs50.pdf> (2008-05-04)

Baselkommittén (2001) *Basel Committee on Banking Supervision, The new Basel capital Accord: an explanatory note*, 2001,
<http://www.bis.org/publ/bcbsca01.pdf> (2008-05-27)

Baselkommittén (2006) *Basel II: International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: A Revised Framework - Comprehensive Version*, 2006-06, <http://www.bis.org/publ/bcbs128.htm> (2008-04-10)

Baselkommittén (2007) *History of the Basel Committee and its Membership*, 2007-01, www.bis.org/bcbs/history.pdf (2008-04-14)

BBC (2008) *Northern Rock to be nationalised*, 2008-02-17,
<http://news.bbc.co.uk/1/hi/business/7249575.stm> (2008-05-18)

Caruana (2008) *Global Financial Stability Report*, International Monetary Fund 2008-04-08,
<http://www.imf.org/external/np/tr/2008/tr080408.htm> (2008-05-25)

CNN (2008) *OECD cuts world growth outlook*, 2008-03-21,
<http://edition.cnn.com/2008/BUSINESS/03/20/oecd.recession.ap/index.html>
(2008-05-03)

Cox (2008) *Re: Sound Practices for Managing Liquidity in Banking Organizations*, SEC 2008-03-20,
http://www.sec.gov/news/press/2008/2008-48_letter.pdf (2008-05-25)

- Dagens Nyheter (2008) *SHB: ANALYTIKER SPÅR RÖR RES 2.662 MKR 1KV*, 2008-04-18,
[http://bors.www.dn.se/dn/site/news/newspop.page?magic=\(cc+\(news+\(id+urn%3Anewsml%3Asix.se%3A20080418%3ADIREKT_2131233416%3A1\)\)\)](http://bors.www.dn.se/dn/site/news/newspop.page?magic=(cc+(news+(id+urn%3Anewsml%3Asix.se%3A20080418%3ADIREKT_2131233416%3A1)))) (2008-05-21)
- Financial Stability Forum (2008-04-09) Pressrelease, www.fsforum.org.
- Finansinspektionen (2004) *Intern VaR-modell för beräkning av kapitalkrav för marknadsrisk, -vägledning för ansökan*, 2004-04-26,
http://www.fi.se/upload/40_Tillstand/10_bank/VaR_modell.pdf (2008-04-26)
- Finansinspektionen (2007c) *Finansinspektionens föreskrifter om rapportering av likviditetsrisk*, FFFS 2007:3, 2007-01-22,
http://www.fi.se/upload/30_Regler/10_FFFS/2007/FFFS0703.pdf (2008-05-20)
- Finansinspektionen (2007e) *Hantering av likviditetsrisk – vägledning för kreditinstitut och värdepappersbolag*, 2007-06-18,
http://www.fi.se/upload/30_Regler/60_Vagledning/FFFS_200010_likviditetsrisk.pdf (2008-08-25)
- Fronzaroli (2007) *Krav på ökad insyn i USA: s finansmarknad*, Realtid (2007-08-30,
http://www2.realtid.se/ArticlePages/200708/29/20070829125952_Realtid445/20070829125952_Realtid445.dbp.asp (2008-04-24)
- Gropp R., Lo Duca M. & Vesala J. (2006) *Cross-border bank contagion in Europe*, working paper series, No 662/July 2006,
<http://www.ecb.int/pub/pdf/scpwps/ecbwp662.pdf> (2008-05-20)
- Konjunkturinstitutet, Januari 2008. Fördjupning. Vad orsakade den finansiella krisen?
http://www.konj.se/download/18.6ae1706711787635fc8800010710/Ruta3_KL_Jan2008_hem.pdf
- Nyberg (2005) *Hushållens växande skuldbörda är inget problem för bankerna*, Sveriges Riksbank 2005-02-11,
<http://www.riksbank.se/templates/Page.aspx?id=15687> (2008-05-12)
- Privata Affärer (2008) *SEB: Exponering mot subprime USA 1.8 mdr kr utgången 1 kv*, 2008-04-30),
<http://www.privataaffarer.se/nyheter/direkt/telegram/?id=893162> (2008-05-21)
- Prop. 2006/07:5. Nya kapitaltäckningsregler. Regeringens proposition, 2006-10-26.
<http://www.regeringen.se/content/1/c6/07/18/00/9d9ec8e7.pdf>
- WCBS (2008) *WCBS newsradio 880*, 2008-04-03,
<http://www.wcbs880.com/Bernanke-Defends-Saving-of-Bear-Steans/1939641> (2008-04-12)

BILAGA 1: INTERVJUFRÅGOR TILL BANKERNA

Användning

1. Vilken metod använder ni för att uppskatta kreditriskerna och varför? (schablon, IRK)
2. Vilken metod använder ni för att uppskatta operativa risker och varför? (bas, schablon, intern)
3. Satsar ni och har ni utvecklat metoderna och i så fall hur har ni gjort?
4. Har det varit/är det några problem att implementera metoderna?

Förändring

5. Har Basel II inneburit några förändringar i er organisation? I så fall hur och i vilken omfattning?
6. Upplever du att implementeringen av Basel II har medfört att centraliseringen har ökat eller kanske rentav minskat?
7. Har Basel II påverkat er interna/externa redovisning och i så fall på vilket sätt?

Lönsamhet

8. Anser du att nyttan av implementeringen är större än kostnaderna?
9. Hur mycket tjänar banken på de nya metoderna på kort och lång sikt?
10. Finns det ett bonusprogram för ledningen som är kopplat till ert redovisade resultat?
11. Har ni påverkats av era storkunders preferenser när det gäller att driva på förändrade regler till Basel II?

Samhällsansvar

12. Vad är viktigast för er bank, samhällsnyttan/stabiliteten eller vinsten?
13. På vilket sätt tar er bank ett samhällsansvar?

Konjunkturförändringar och den finansiella krisen

14. Har er uppfattning om Basel II förändrats i och med den pågående finansiella krisen?
15. Hur har bankens sätt att hantera och identifiera konjunktursvängningar förändrats i och med Basel II?
16. Tror du att Basel II indirekt kan förstärka konjunktursvängningar?
17. Hur har bankens arbete med riskbedömningar och Basel II påverkats av den finansiella krisen?
18. Tycker du att Basel II fungerar bra även i finansiella kristider?
19. Borde inte Basel II ha fångat upp riskerna när europeiska banker köpte på sig subprimelån från USA?
20. Ser du någon koppling mellan de nya redovisningsreglerna IAS 39 och den finansiella krisen?

21. Hur ser du på rating och risk? Speglar ratingen risken på ett godtagbart sätt?

Framtiden

22. Hur ser Du och banken på framtiden när det gäller riskbedömningar och Basel II?

23. Hur tror Du att bankens målgrupper kommer att skifta, kommer ni att söka säkrare kunder?

24. Om du fick förändra något i Basel II, vad skulle du då föreslå?

25. Hur fungerar samarbetet med Finansinspektionen?

26. Är det något du vill tillägga?

BILAGA 2: INTERVJUFRÅGOR TILL FINANSINSPEKTIONEN

Inledning

1. Vad har du för position och vilka är dina ansvarsområden?
2. Vad är din personliga uppfattning om Basel II?

Basel II

3. Vad anser Du vara de största fördelarna med att mäta risker med Basel II?
4. Vad anser Du vara de största nackdelarna med att mäta risker med Basel II?
5. Anser du att Basel II är väl anpassat till behoven i bankerna och i ekonomin i stort?
6. Anser du att bankernas metod för att mäta risk är tillförlitliga?

Konjunktursvängningar och finansiella kriser

7. Vad är din uppfattning av hur Basel II påverkat stabiliteten i ekonomin?
8. Tror du att Basel II indirekt kan förstärka konjunktursvängningar?
9. Anser du att Basel II indirekt eller direkt medverkat till att begränsa eller fördjupa den finansiella krisen?
10. Hur har finansinspektionens sätt att identifiera och hantera konjunktursvängningar förändrats i och med införandet av Basel II?
11. Borde inte Basel II ha fångat upp riskerna när europeiska banker köpte på sig subprimelånen från USA?
12. Ser du någon koppling mellan IAS 39 och den finansiella krisen?

Stabilitet kontra vinstintresse

13. Anser du att Basel II främjar samhällsnyttan/stabiliteten i ekonomin?
14. Vilken drivkraft tror du har varit starkast för införandet av de nya reglerna; intresset av ökad samhällsnytta/stabilitet eller vinstintresset (genom att kunna hålla en lägre kapitaltäckningsgrad)?

Samarbetet med bankerna

15. Hur tycker du samarbetet med bankerna fungerar?
16. Har samarbetet förändrats nu i och med införandet av de nya reglerna?
17. Ser du några risker (t.ex. manipulering) i ert förhållande till bankerna?
18. Skulle du vilja förändra något i Basel II?
19. Är det något du vill tillägga?

BILAGA 3: INTERVJUFRÅGOR TILL SVERIGES RIKSBANK

Inledning

1. Vad har du för position och vilka är dina ansvarsområden?
2. Vad är din personliga uppfattning om Basel II?

Basel II

3. Vad anser Du vara de största fördelarna med att mäta risker med Basel II?
4. Vad anser Du vara de största nackdelarna med att mäta risker med Basel II?
5. Anser du att Basel II är väl anpassat till behoven i bankerna och i ekonomin i stort?

Konjunktursvängningar och finansiella kriser

6. Har din uppfattning om Basel II förändrats i och med den pågående finansiella krisen?
7. Vad är din uppfattning av hur implementeringen av Basel II påverkat stabiliteten i ekonomin?
8. Tror du att Basel II indirekt kan förstärka konjunktursvängningar?
9. Anser du att Basel II medverkat till att begränsa eller fördjupa den finansiella krisen?
10. Hur har riksbankens sätt att identifiera och hantera konjunktursvängningar förändrats i och med införandet av Basel II?
11. Följdfråga: Borde inte Basel II ha stoppat köpen av de problemfyllda derivaten i Europa?
12. Följdfråga: Regleras denna typ av risk, (marknadsrisk) i pelare ett i form av uppskattning av marknadsrisk?
13. Ser du någon koppling mellan de nya redovisningsreglerna IAS 39 och den finansiella krisen?

Stabilitet kontra vinstintresse

14. Anser du att Basel II främjar samhällsnyttan/stabiliteten i ekonomin?
15. Vilken drivkraft tror du har varit starkast för införandet av de nya reglerna; intresset av ökad samhällsnytta/stabilitet eller vinstintresset (genom att kunna hålla en lägre kapitaltäckningsgrad)?
16. Följdfråga: Kan det ha varit så att de stora företagen tryck på hos bankerna och sagt att de borde ha fått låna till lägre ränta, och att bankerna rättat sig efter det?

Framtiden

17. Skulle du vilja förändra något i Basel II?
18. Är det något du vill tillägga?

BILAGA 4: INTERVJUFRÅGOR TILL SVENSKA BANKFÖRENINGEN

Inledning

1. Vad har du för position och vilka är dina ansvarsområden?
2. Var ni involverade när Basel II förhandlades fram?
3. Vad är din personliga uppfattning om Basel II?
4. Har bankerna stött på några problem vid implementeringen av Basel II?
5. Tror du att nyttan med Basel II överstiger kostnaderna?
6. Anser du att Basel II är väl anpassat till bankernas behov och i ekonomin i stort?
7. Anser du att bankernas metoder för att mäta risk är tillförlitliga?

Stabilitet /Konjunktursvägningar

8. Vad är din uppfattning av hur implementeringen av Basel II påverkat stabiliteten i ekonomin?
9. Tror du att Basel II indirekt kan förstärka konjunktursvägningar?
10. Har din uppfattning om Basel II förändrats av den pågående finansiella krisen?
11. Anser du att Basel II medverkat till att begränsa eller fördjupa den finansiella krisen?
12. Borde inte Basel II ha fångat upp riskerna när europeiska banker köpte på sig subprimelånen från USA?
13. Anser du att Basel II främjar samhällsnyttan/stabiliteten i ekonomin?
14. Syftet med Basel II är att bidra till finansiell stabilitet och undvika framtida finansiella kriser. Anser du att Basel II uppnår det syftet?
15. Vilken drivkraft tror du har varit starkast för införandet av de nya reglerna; intresset av ökad samhällsnytta/stabilitet eller vinstintresset (genom att kunna hålla en lägre kapitaltäckningsgrad)?
16. Har ni indirekt eller direkt påverkats av era medlemmars storkunders preferenser när det gäller att driva på förändrade regler till Basel II?
17. Ser du någon koppling mellan IAS 39 och den finansiella krisen?
18. Hur ser du på rating och risk? Speglar ratingen risken på ett godtagbart sätt?
19. Hur ser du på finansinspektionens roll som tillsynsmyndighet för bankerna?
20. Om du fick förändra något i Basel II, vad skulle du då föreslå?
21. Har du något att tillägga?

